

Europeisering av kulturarvet

- en fallstudie av det sydsvenska museet Kulturen

LUNDS
UNIVERSITET

Författare: Elin Ekelund

Kandidatuppsats i Europastudier med humanistisk profil

Handledare: Prof. Barbara Törnquist-Plewa

Vårterminen 2015

Abstract

In addressing a theoretical discussion about cultural heritage and the process of Europeanization, this thesis deals with how the two of them are linked and how European values come to affect the perception of a common European heritage. It further shows the dynamic interaction between local cultural actors, cross-border networking and the European Union's cultural policy within the multifaceted dimensions of Europeanization.

Cultural heritage, in the shape of artefacts, traditions, creations or craft on the one hand represents a historical past. On the other hand, it is also a reflection of today's society in how it is exhibited and presented. Through a case study of a local Swedish museum, comprising qualitative interviews with museum curators and a visual analysis of the exhibitions, this thesis investigates to what extent the museum's practices and display of cultural heritage are influenced by the ongoing process of Europeanization. Analysing values and visions, the selection of exhibitions and the art of storytelling, among other things, the conclusions compound that implicit and explicit notions of Europeanization of the cultural heritage can be found within the local museum's operational work.

NYCKELORD: Kulturarv, Europeisering, Europeiska värden, Museum, Kulturpolitik

Innehållsförteckning

ABSTRACT

Innehållsförteckning	3
1. INLEDNING	4
1.1 Bakgrundsfakta: Kulturen i Lund	4
1.2 Syfte	5
1.3 Hypotes och frågeställningar	6
1.4 Tidigare och pågående forskning	6
1.5 Avgränsning	8
1.6 Disposition	8
2. FORSKNINGSDSIGN	8
2.1 Fallstudie	8
2.2 Vetenskapligt förhållningssätt	9
3. MATERIAL OCH METOD	10
3.1 Visuell analys och etnologisk deltagande observation	11
3.2 Kvalitativ forskningsintervju	12
3.2.1 Intervjupersonerna	13
4. TEORETISK DISKUSSION	13
4.1 Kulturarv	14
4.2 Europeisering	16
4.3 Europeisering av kulturarvet	19
5. FALLSTUDIE: DET SYDSKÅNSKA MUSEET KULTUREN	24
5.1 Resultat av visuell analys och etnologisk deltagande observation	24
5.2 Resultat av intervjuer	26
5.2.1 Kulturens övergripande mål och styrning	27
5.2.2 Pedagogiska ambitioner	28
5.2.3 Aktualitet och urval	30
5.2.4 Europeisering av kulturarvet	31
6. ANALYS OCH TOLKNING	34
7. SLUTSATS	38
8. FÖRSLAG PÅ VIDARE FORSKNING	39
9. REFERENSLISTA	41
Bilaga I: Underlag till deltagande etnologisk observation och visuell analys	45
Bilaga II: Intervjuguide	46

1. Inledning

”Kulturen formar vår identitet och våra drömmar, vår livsmiljö och livsstil. Den påverkar också hur vi förhåller oss till vår omvärld.”

Så lyder de inledande orden till *Insyn i EU-politiken*, en broschyr framtagen av EU:s kommissionsprogram för kultur- och mediebranschen *Kreativa Europa* som beskriver unionens visioner och mål med sin kulturpolicy. Kultur ses som en sektor som bidrar till ekonomisk tillväxt, sysselsättning, innovation och social sammanhållning.¹

Parallellt med institutionell policy sker ett horisontellt gränsöverskridande nätverkande, som tillsammans individens uttryck för sin kulturella identitet utgör dimensioner för den pågående europeiseringsprocessen. En process som präglas av kulturmöten, migrationsflöden, turism och integration, under ständig dialog med den globala omvärlden.²

Runtom i Europa utgör byggnader, ruiner och arkeologiska fynd besöksmål för turister. Historiska museer återger minnen från gångna tider och visar upp samlingar av allehanda artefakter. Regionala traditioner högtidliggörs under festliknande tillställningar och historien återberättas, upplevs och visualiseras i färg och form.³ Kulturarv och minnesgestaltning kan ses som uttryck för en kulturell identitet och något som ofta associeras med det nationella, regionala och lokala. Samtidigt lyfts kulturarvet till en europeisk nivå i samtalet om ett gemensamt europeiskt minne och arv. Med bakgrund av detta tar uppsatsen vid i att undersöka vad europeisering av kulturarvet innebär och om det går att hitta europeiska dimensioner inom lokal kulturarvsförvaltning. Hur påverkar de stora berättelserna om ett gemensamt europeiskt kulturarv gräsrotsaktörerna?

1.1 Bakgrundsfakta: Kulturen i Lund

Följer gör en introduktion av uppsatsens studieobjekt, det sydsvenska museet Kulturen, med en presentation av dess bakgrund, vision och aktuella verksamhet. Sådär beskrivs museet i ett aktuellt informationsblad från 2015:

¹ ”Kultur, film och media. Europas kulturella mångfald i centrum,” hämtad 10 maj, 2015.

http://europa.eu/pol/pdf/flipbook/sv/culture_audiovisual_sv.pdf

² Gerard Delanty och Chris Rumford, *Rethinking Europe: social theory and the implications of europeanization* (New York: Routledge, upplaga 2, 2005), 18.

³ Kjell Hansson, ”Festivaler, platslighet och det nya Europa” i *Fönster mot Europa* red. Kjell Hansen och Karin Salomonsson (Lund: Studentlitteratur, 2001)

”Kulturen är ett museum som sträcker sig över två kvarter i centrala Lund, fyllda av kulturhistoriska hus och trädgårdsmiljöer som du kan besöka. Stig in i husen och upplev livet i staden och på landet, från medeltiden och fram till 1930-talet. Du kan också välja bland ett tjugotal utställningar - från folkkonst till modern design, från medeltidens historia till samtiden, från lokal kultur till världskultur.”⁴

Museet består dels av en kulturhistorisk sektion vars lokaler rymmer utställningar och dels av ett friluftsmuseum. Sedan 1892 drivs Kulturen på uppdrag av den ideella föreningen Kulturhistoriska föreningen för södra Sverige. Föreningens stadgar ligger till grund för verksamheten och syftar till att samla och bevara det materiella kulturarvet med inriktning på sydsvensk kulturhistoria samt att verka för forskning och bildning i samhället.⁵ På hemsidan presenteras den vision som ska genomsyra hela museets verksamhet: ”Kulturen är det mest livfulla och engagerande museet - ett föredöme när det gäller delaktighet.” Vidare är dess mission att göra kulturarv levande och tillgängligt för alla. Kulturen definierar kulturarv på följande sätt:

”Med Kulturarv menar vi på Kulturen det som tidigare generationer skapat och hur vi i dag uppfattar, tolkar och för det vidare. Kulturarv är något som ständigt förändras och omformuleras. Varje tid bildar sig en egen uppfattning om vad som är kulturarv och vad det betyder. Kulturarv är ett vidare begrepp än kulturmiljö. Ordet kulturarv används inte bara för föremål, byggnader och fornlämningar utan också berättelser, traditioner och andra immateriella värden.”⁶

1.2 Syfte

Uppsatsen har två huvudsakliga syften: för det första att föra en teoretisk diskussion kring vad europeisering av kulturarvet innebär. Med bakgrund av de teoretiskt diskuterade koncepten syftar uppsatsen vidare till att genomföra en fallstudie av det lokala museet Kulturen i Lund för att se om där går att finna tecken på europeisering inom verksamhetens gestaltning av kulturarvet.

De referenspunkter som ligger till grund för min undersökning av Kulturen är verksamhetsplanering, pedagogiska ambitioner och utställningsteman. Kvalitativa djupintervjuer

⁴ Informationsbroschyr: ”Kulturen. Våren 2015 februari-april” (2015)

⁵ ”Föreningens stadgar,” Kulturen, hämtad 24 april, 2015, <http://www.kulturen.com/forening/vision-uppdrag/foreningens-stadgar/>

⁶ ”Vision,” Kulturen, hämtad 24 april, 2015, <http://www.kulturen.com/forening/vision-uppdrag/vision/>

med museipersonalen syftar till att fånga deras reflektioner kring gestaltningen av kulturarv. Genom att uttolka vilka budskap informationsmaterial, museimiljö och utställningar kommunicerar till besökaren ämnar jag tolka vilka aspekter av europeisering som framträder.

1.3 Hypotes och frågeställningar

Mina frågeställningar baserar sig på syftesformuleringen och min hypotetiska utgångspunkt. I uppsatsens teoretiska del försöker jag ge en förklaring till frågan: *Vad innebär europeisering av kulturarvet?*

För att närma mig mitt studieobjekt och se till huruvida inslag av europeisering går att avläsa inom museets verksamhet, lyder min andra frågeställning: *Vilka tecken på europeisering av kulturarvet går att finna på Kulturen?*

Med tanke på att Sverige under många år varit medlem i EU som bedriver en kulturpolitik avsett för alla medlemsländer, finns det anledning att förvänta sig att den övergripande europeiska kulturpolitiken påverkar det nationella kulturarvsarbetet, vilket i sin tur influerar lokala aktörer. Mitt hypotetiska antagande blir följaktligen att det sannolikt går att finna tecken av europeisering på det lokala museet Kulturen.

1.4 Tidigare och pågående forskning

Tidigare forskning inom fälten europeisering och kulturarv är förhållandevis liten. Det finns ett antal forskare som diskuterar det smala området europeisering av kulturarv på ett övergripande plan samt ett antal som studerat europeisering inom specifika kultursektorer, såsom inom museibranschen.

Monica Sassatellis är verksam inom fältet Europastudier. Hennes forskning berör teoretiska och empiriska analyser av akademisk och institutionell debatt inom kulturområdet. I hennes *Becoming Europeans* (2009) exemplifieras kulturpolicyns verkan på den europeiska kulturella identiteten genom fallstudier av EU och Europarådets kulturinitiativ European Capital of Culture samt European Landscape Convention.⁷ Oriane Calligaros forskning riktar in sig på EU:s legitimitet som en symbolisk konstruktion, med fokus på implementerade program, policy, promotion och aktiviteter inom den akademiska och kultu-

⁷ Monica Sassatelli, *Becoming Europeans: cultural identity and cultural policies* (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2009)

rella sfären.⁸ I *Inventing Homo Europaeus* (1999) lägger antropologen Chris Shore an ett kritiskt perspektiv på den ”kulturella konstruktionen” Europa och problematiserar frågor om den europeisk integration och europeisk identitet sett till EU:s kulturpolitiska incitament.⁹

Wolfram Kaiser, Stefan Krankenhagen och Kerstin Poehls forskning utgör exempel på fördjupade studier av europeisering och museiverksamhet. I *Exhibiting Europe in Museums* (2014) redogör författarna för hur historiska museer berättar om och ställer ut Europa och hur museilandskapet förändras till följd av influenser från globalisering, europeisering och gränsöverskridande samarbeten. Deras forskning är baserad på undersökningar av närmare 100 europeiska museer samt intervjuer av museikuratorer och beslutsfattare inom kulturarvsområdet.¹⁰

Idag pågår ett forskningsprojekt mellan Centrum för Europastudier vid Lunds Universitet och Jagellonian University i Krakow, Polen: *Discourses and Practices of Europeanisation in Contemporary Memory Cultures in Sweden and Poland: Transformations of Sites of Memory, Heritage and Narratives on the Past* är ett interdisciplinärt projekt som syftar till att kartlägga polska och svenska instanser där minne och arv presenteras. Detta bland annat för att identifiera förändringar som sker på nationell och lokal nivå till följd av ländernas inträde i EU.

Den här uppsatsen knyter an till det pågående projektets storskaliga ramverk och kan ses som ett komplementärt inslag till det fält projektet verkar inom. Det är däremot av vikt att understryka att de självständigt formulerade frågeställningarna samt det faktum att det genomförs en specifik fallstudie av ett lokalt beläget studieobjekt gör uppsatsen fristående. En studie av museet Kulturen ur perspektivet europeisering av kulturarvet har aldrig tidigare utförts.

⁸ Oriane Calligaro, *Negotiating Europe: EU promotion of Europeanness since the 1950s*. (Pallgrave Macmillan, upplaga 1, 2013)

⁹ Chris Shore, ”Inventing Homo Europaeus. The Cultural Politics of European Integration,” *Ethnologia Europea* 29:2 (1999), hämtad 22 maj, 2015, http://www.academia.edu/8245265/Inventing_Homo_Europaeus_The_cultural_politics_of_European_integration

¹⁰ Wolfram Kaiser, Stefan Krankenhagen och Kerstin Poehls, *Exhibiting Europe in Museums. Transnational Networks, Collections, Narratives, and Representations*, (Oxford, New York: Berghahn Books, 2014)

1.5 Avgränsning

För att förhålla mig till den givna tidsramen och avgränsa studiens omfattning har jag valt att inte utföra en helomfattande visuell analys/etnologisk deltagande observation, utan begränsar mig till en enkel variant av en sådan. Att använda dessa metodologiska verktyg tjänar syftet att skapa en överblick av museets verksamhet, vilket är relevant för uppsatsens struktur. Likaså har jag valt att avgränsa antalet intervjupersoner till tre. Ytterligare avgränsning är att inte göra en djupare analys av i vilken utsträckning Kulturen följer upp de kulturpolitiska mål som dess verksamhetsplan förhåller sig till.

1.6 Disposition

I kapitel ett introduceras forskningsämnet genom en inledande text, här presenteras museet Kulturen vilket följs av uppsatsens syfte, hypotes och frågeställningar samt en redogörelse för tidigare och pågående forskning. I kapitel två presenteras struktur och forskningsdesign, följt av en beskrivning av det vetenskapliga förhållningssätt uppsatsen utgår från. Under material och metod redogörs för det empiriska underlaget samt för uppsatsens metodologiska verktyg. I samma kapitel presenteras de intervjupersoner som deltagit under fallstudien av museet Kulturen. I kapitel fyra förs en teoretisk diskussion om de centrala begreppen kulturarv och europeisering vilket mynnar ut i en diskussion och problematiserade kring europeisering av kulturarvet. Det femte kapitlet behandlar uppsatsens fallstudie samt redogör för observationer och intervjuer. I kapitel sex förs en vidare analys och tolkning av resultatet från fallstudien återkopplad till de teoretiska utgångspunkterna, ställt mot det hypotetiska antagandet. I följande kapitel ges en sammanfattande överblick och slutsats. Avslutningsvis ges i kapitel åtta förslag på vidare forskning.

2. Forskningsdesign

2.1 Fallstudie

I sin helhet är uppsatsens design strukturerad i två delar. Till grund för forskningsdesignen ligger för det första en teoribaserad diskussion vilket följs av en fallstudie. Enligt Judith Bell (2006) lämpar sig en fallstudie för att ”på djupet studera en avgränsad aspekt av ett problem”¹¹ inom en begränsad tidsram. Först och främst identifieras en företeelse, i det här fallet europeisering av kulturarvet, varpå information samlas in med ett tydligt systematiskt och metodologiskt tillvägagångssätt. Observationer och intervjuer är två av

¹¹ Judith Bell, *Introduktion till forskningsmetodik* (Lund: Studentlitteratursida, upplaga 4, 2006), 20.

de vanligast förekommande metoderna i den här typen av studie. Fallstudien är av relevans för min undersökning då den syftar till att belysa unika egenskaper hos organisationer, individer och samspelesprocesser dem emellan. Den kritik som riktas mot fallstudier är att de riskerar att ge snedvridna resultat och är svåra att dra generaliserande slutsatser från. Enligt Bell är denna typ av forskningsdesign trots det passande för självständigt arbete den ger möjlighet åt den enskilde forskaren att studera en aspekt eller företeelse ingående.¹²

2.1 Vetenskapligt förhållningssätt

Uppsatsen vetenskapliga förhållningssätt är av hermeneutiskt fenomenologisk karaktär. Hermeneutiken är ett humanvetenskapligt betraktelsesätt enligt vilket vi tolkar meningen av texter och samtal, utifrån en given förförståelse och med hänsyn till de frågor studien söker.¹³ Den här typen av epistemologisk hållning lämpar sig väl för uppsatsens kvalitativa form, då den syftar till att forskaren skaffar sig en ”giltig och gemensam förståelse” så att en mening och innebörd kan utläsas av materialet.¹⁴ Uttolkarens roll vägs in som en påverkande faktor för resultatet, då varje enskild individ är färgad av den egna förförståelsen av ett innehåll. Inom hermeneutiken ligger därför tonvikt på en ”kontextuell tolkningshorisont” där sammanhanget anses viktigt.¹⁵ Inom den kvalitativa forskningen är den fenomenologiska metodläran dominerande, då den syftar till att förstå sociala fenomen utifrån aktörens egna upplevelser och antaganden. Den av intervjupersonen beskrivna verkligheten ses i sammanhanget som den relevanta verkligheten.¹⁶ I rollen som uttolkare är jag väl medveten om att mina erfarenheter påverkar mina tolkningsramar och kan ge beskrivningar en subjektiv prägel. Detta har jag haft i åtanke såväl vid intervjuer som vid redogörelsen av det insamlade materialet.

Mitt ontologiska förhållningssätt är med tanke på de utvalda teorierna präglad av ett socialkonstruktivistiskt synsätt. Socialkonstruktivism antar ofta ett kritiskt perspektiv och ser den sociala verkligheten som något skapat och konstruerat, som en produkt av mellanmänskligt samspel och handlande: *”structures are created by social actors who are em-*

¹² Bell, Introduktion till forskningsmetodik, 20-21

¹³ Joakim Molander, Vetenskapsteoretiska grunder: historia och begrepp (Lund: Studentlitteratur, första upplagan, 2003), 176.

¹⁴ Steinar Kvale och Svend Brinkmann, Den kvalitativa forskningsintervjun (Lund: Studentlitteratur, upplaga 2:3, 2009), 66.

¹⁵ Kvale och Brinkmann, Kvalitativa forskningsintervjun, 67.

¹⁶ Ibid., 41-42.

bedded in particular contexts” skriver Delanty och Rumford. Struktur och aktör är två av varandra beroende variabler, båda väsentliga beståndsdelar i konstruktionen av samhället.¹⁷

Forskningsmetoden är i första hand av hypotetisk-deduktiv karaktär, då min ansats grundar sig i ett hypotetiskt antagande härlett ur teorier, som sedan provas med hjälp av insamling av empiriskt material och observationer.¹⁸ Metoden har också en tydlig induktiv nyans, då slutsatser dras utifrån empiriska observationer och iakttagelser.¹⁹

3. Material och metod

Till den teoretiska diskussionen fungerar vetenskapliga texter och litteratur som primärt material. De riktlinjer och teoribaserade koncept som utarbetas används som referenspunkter till fallstudien och påföljande tolkning av undersökningen.

Det primära materialet för fallstudien utgörs för det första av djupintervjuer med museipersonal som representerar tre olika verksamhetsområden. Då europeisering av kulturarv tar sig uttryck av såväl tydlig som subtil karaktär, vilket senare kommer påvisas, är den upplevelsebetingade aspekten viktig att ta hänsyn till för att uppfylla syftet att undersöka vilka budskap museet sänder ut till besökaren. Därför kompletteras intervjumaterialet med observationer insamlade enligt metoden etnologisk deltagande observation, samt en översiktlig visuell analys av Kulturens utställningar och friluftsmuseiområde. Metoderna fungerar som två sammanlänkade komponenter i undersökningen och ligger till grund för att identifiera nyckelområden till intervjuguiden, varför inslag av båda är relevanta för det metodologiska arbetssättet.

Vidare inkluderas informationsbroschyrer och information på Kulturens hemsida som komplement till det primära materialet för fallstudien, då det tryckta materialet ger detaljrik fakta om områden intervjumaterialet inte täcker in. För att tolka intervju- och textmaterial används en form av tematisk innehållsanalys kallad *Applied thematic analysis*. Metoden syftar till att ”beskriva både implicita och explicita idéer” i textunderlaget och att låta berättelser och erfarenheter träda fram. Analysverktyget är designat för att på ett

¹⁷ Delanty och Rumford, *Rethinking Europe: social theory and the implications of europeanization*, 13-15.

¹⁸ Molander, *Vetenskapsteoretiska grunder: historia och begrepp*, 127.

¹⁹ *Ibid.*, 177.

transparent sätt identifiera och presentera nyckelteman. Det är med en struktur liknande *Applied thematic analysis*, som resultatet från fallstudiens intervjuer och textinsamling ordnats in i teman och kategorier.²⁰

Av de genomförda intervjuerna har det gjorts ljudupptagningar och översiktliga transkriberingar, vilka kan göras tillgängliga för läsaren på begäran. Underlaget för den deltagande observationen och den visuella analysen finns bifogat som bilaga i slutet av uppsatsen, likaså frågeformuläret till intervjuerna.

3.1 Visuella analys och etnologisk deltagande observation

Enligt Árni Sverrirsson är bildens eller fotots innehåll, såsom estetiska drag, form- och färgnyanser, informationsbärare som överskrider tid- och rumsbundenhet. Sverrirsson formulerar en princip för visuella analys som följer: ”Sök samhället i bilden och bildens roll i samhället.”²¹ Visuella analys handlar om att se till bildens ”sociala roll och kontext” och på vilket sätt den ”förmedlar och styrker social interaktion”²². En exponering av bilder innebär ett förevigande och bevarande inför framtidens betraktare, dock med en utlämnande vinkel. Därför är en viktig aspekt av den visuella analysen att se till informationen som frånhålls betraktaren; det som inte syns.²³

I *Researching the Visual* (2013) tar Michael Emmison och Philip Smith upp visuella analys av museer. Liksom andra offentliga platser har museet ett inneboende visuellt språk som beroende på den rumsliga utformningen sänder olika signaler till besökaren. Enligt författarna är museet en ”lärande miljö” i det att själva exponeringssättet av föremål rymmer ett djupare budskap. I enlighet med tidigare påstående är det alltså forskarens uppgift att avkoda de implicita signalerna bakom utställningars uppenbara visuella intryck.²⁴

²⁰ Greg Guest, Kathleen M. MacQueen, Emily E. Namey, red., *Applied Thematic Analysis* (SAGE Publications, 2012), hämtad 1 maj, 2015, <http://srmo.sagepub.com.ludwig.lub.lu.se/view/applied-thematic-analysis/n1.xml>, 13-20.

²¹ Árni Sverrirsson, ”Visuell Metodik” i *Handbok i kvalitativa metoder*, red. Göran Ahrne och Peter Svensson (Malmö: Liber, första upplagan, 2011), 166.

²² Sverrirsson, ”Visuell Metodik” i *Handbok i kvalitativa metoder*, 166.

²³ Ibid.

²⁴ Michael Emmison och Philip Smith, ”Lived Visual Data: the Built Environment and its Uses” i *Reaching the Visual* (SAGE Publications, andra upplagan, 2013), hämtad 16 maj, 2015, <http://www.uk.sagepub.com/books/Book237166/toc#tabview=toc>, 24-27.

Etnologisk deltagande observation är ett vanligt förekommande moment inom det etnologiska fältarbetet och i synnerhet inom socialantropologin. Tidig etnologi antog att folkkultur ”spreds mellan olika platser, men ändå var platsbunden”, vilket visar på det geografiska rummets betydelse inom forskningsgrenen.²⁵ I sitt tidiga skede användes etnologisk observation för att beskriva föremål, hustyper och klädedräkter, metodens tillämpningsområde har allt eftersom breddats till att ta sig an kulturella företeelser och social interaktion. Under observationen vistas forskaren på platsen, iakttar, noterar och observerar med alla sinnen. Vad som betraktas och antecknas beror på vilka ledande frågor forskaren utgår från.²⁶ Med metoden erhålls ”information om det som är så givet och självklart för människor att de inte tänker på att berätta om det i intervjuer”²⁷ och ger med andra ord kompletterande infallsvinklar och detaljer som leder till en större förståelse för helheten. Deltagande observation möjliggör att ”jämföra likheter och skillnader i vad människor gör och hur de själva beskriver vad de gör”²⁸, något som motiverar metodvalets nytta för den här uppsatsen.

Det faktum att observatören är metodens redskap och att beskrivningar helt och hållet utgår från en subjektiv tolkning innebär en viss kritik mot metoden. Som forskare bör man vara medveten om tendensen att söka viss symbolik eller betydelse utefter den egna förkunskapen. Den ”formade blicken” kräver därför motvikt i form av självreflektion samt en medvetenhet om varför vissa saker noteras och vissa företeelser passerar obemärkta förbi.²⁹

3.2 Kvalitativ forskningsintervju

Undersökningens intervjuer är av det semistrukturerade slaget. En semistrukturerad djupintervju syftar till att beskriva teman i den levda vardagsvärlden ur intervjupersonens synsätt. Till formen liknar den ett samtal, men innefattar en genomtänkt teknik vilket ger samtalet en professionell tyngd. Intervjun genomförs med hjälp av en intervjuguide av förutbestämda frågor inom givna temaområden. Metodens öppna och flexibla karaktär tillåter forskaren att lägga till följdfrågor och anpassa upplägget under intervjuens gång.³⁰

²⁵ Ibid., 116.

²⁶ Lars Kaijser och Magnus Öhlander, red., Etnologiskt fältarbete (Lund: Studentlitteratur, andra upplagan, 2011), 141.

²⁷ Kaijser och Öhlander, Etnologiskt fältarbete, 113-114.

²⁸ Ibid.

²⁹ Ibid., 131-132.

³⁰ Kvale och Brinkmann, Den kvalitativa forskningsintervjun, 43.

3.2.1 Intervjupersonerna

Val av intervjupersoner togs med hänsyn till att täcka in utgångspunkterna verksamhetsplanering, pedagogiska ambitioner och utställningsteman. Detta för att få en så mångfacetterad bild av museiverksamheten som möjligt. Efter en granskning av Kulturens personallista, publicerad på museets hemsida, kontaktades de personer som kunde tänkas vara relevanta att delta i studien med en introduktion till undersökningens bakgrund och syfte via mail. Av de som visade intresse valdes en representant för respektive kunskapsområde: styrning och ledning, programutveckling/arrangemang och utställningspedagogik.

Intervjun med Conny Johansson Hervén ägde rum den 10 april 2015. Som chef för avdelningen kulturmiljö intervjuades han i egenskap av representant för ledningsgruppen. Conny Johansson Hervén är verksam på Kulturen sedan 1990 och i grunden arkeolog till yrket.

Den 16 april 2015 intervjuades Johanna Lisberg Jensen, ansvarig programutvecklare och programarrangör. Johanna Lisberg Jensen har akademisk utbildning inom humaniora, folkhögskoleutbildning inom journalism och är anställd på Kulturen sedan 2010. I hennes jobb ingår att levandegöra kulturarvet genom att ta fram program för högtidsfirande, visningar och större evenemang samt att skriva programblad.

Intervjun med Annika Mandahl ägde rum den 16 april 2015. Hon är anställd som utställningspedagog och har en akademisk utbildning inom historia och bakgrund inom biblioteksvärlden. Annika Mandahl är verksam på Kulturen sedan september 2014 och relativt ny inom verksamhetsområdet, vilket är till fördel för undersökningen då hon kan bidra med nya infallsvinklar på Kulturens pedagogiska arbete.

4. Teoretisk diskussion

I kapitlet redogörs för de teoretiska utgångspunkter som ligger till grund för studiens empiri, diskussion av fallstudiens resultat samt slutsats. Inledningsvis presenteras teori- bildning kring europeisering och kulturarv. Därefter förs en teoretisk diskussion om europeisering av kulturarvet vilket syftar till att besvara en av de två huvudsakliga frågeställningarna.

4.1 Kulturarv

Riksantikvarieämbetet, the Swedish National Heritage Board, definierar kulturarv som något som avser materiella och immateriella uttryck för mänsklig påverkan, däribland lämningar, föremål, konstruktioner, miljöer, system, strukturer, verksamheter, traditioner och kunskaper.³¹ Kulturarv kan förstås som någonting materiellt; konkreta minnesmärken och artefakter som förkroppsligar det förflutna. Vill man studera hur platser och regioner formas kan tingens liv användas som tolkningsredskap och informationssamlare menar Jonas Frykman, som betonar att minnesmärken dock är något ”förmer än blott det som människor runt om dem vill tolka in i dem”.³² Det vore alltså vilseledande att reducera förståelsen för kulturarv till konkreta representationer av det liv som levts. Kulturarv ses på ett djupare plan som ett resonemang om mellanmännsliga relationer och identitet.³³ Följande citat av Nezar Alsayyad illustrerar hur arv och kollektiv identitet är förbundna med varandra och skapar en känsla av ansvar:

*”Not only does heritage give a concrete sense of shared identity or belonging, but it also demands responsibility (for preservation, respect, and safety) in the use or enhancement of each of the heritage-identity forms.”*³⁴

Kulturarv förbinds ofta med minne, eller med det som inom historieforskningen benämns historiskt medvetande. Historiskt medvetande handlar om hur vi orienterar oss i tiden och förstår vår position i historien, vilket i sin tur formas av hur historien blir presenterad för oss.³⁵ En förklaring till hur kulturarv ses i ljuset av historiebruk ges av Peter Aronsson och Magdalena Hillström i *Kulturarvets Dynamik* (2005):

”Kulturarv är det som skapas genom institutionaliserade praktiker som i egna och andras ögon syftar till att skydda, bevara och förmedla historiska artefakter och minnen. (...)

³¹ Riksantikvarieämbetet är en svensk myndighet som jobbar för att kulturarvet bevaras, används och utvecklas. En del av myndighetens uppdrag är att hantera hur kulturhistoriska arv värderas och väljs ut.

”Kulturarv” hämtat 10 april, 2015, <http://www.raa.se/kulturarvet/>

³² Jonas Frykman, ”Motovun och tingens poesi” i Fönster mot Europa, red. Kjell Hansen och Karin Salomonsson (Lund: Studentlitteratur, 2001), 90-91.

³³ Frykman, ”Motovun och tingens poesi”, 90-91.

³⁴ Nezar Alsayyad, red., Consuming tradition, manufacturing heritage: global norms and urban forms in the age of tourism (London: Routledge, 2001), 71.

³⁵ Peter Aronsson och Lizette Gradén, red., Performing Nordic heritage: everyday practices and institutional culture (Farnham: Ashgate, 2013), 19.

urval, professionalisering, glömska, politik, marknad samverkar för att skapa kulturarv på olika sätt och platser.”³⁶

Ett stort ansvar för urvalet av de element som ska representera vårt gemensamma minne vilar på museer och kulturminnesvården. När ett element väljs ut exkluderas samtidigt något annat; väljandet och bortväljandet ses som kulturarvets centrala princip. ”Varje kulturmiljö-märkning förutsätter förkastandet av hundratals alternativ och så måste det vara” resonerar Orvar Löfgren kring selektionsproblematiken.³⁷ Urvalsprocessen innebär ett historiebruk av flera slag; genom kulturarvets placering och exponering inom institutionella väggar, men också genom det utövande och den iscensättning museipedagoger och andra kulturaktörer står bakom. Följaktligen är kulturarvets gestaltning en skapande handling i samspelet mellan samtiden, det förflutna och framtiden:

”Taking the view of heritage as phenomena selected and highlighted in the present with recourse to the past and en route to the future, museums, jubilees and even individual actions become performative: they create what they enact in events that are eventually linked together historically. Based on this view, heritage is obviously recognized as a creation when the past is performed in institutional settings.”³⁸

När samhällets värderingar förändras, förändras också bilden av kulturarvet. Kulturarv måste därför förstås utifrån den rådande kontexten. Kjell Hansson framhåller att museer i allmänhet och friluftsmuseer i synnerhet använder sig av representationernas symboliska innehåll för att omkontextualisera dem till berättelser som återspeglar dagens samhällsintresse.³⁹

I *Ditt kulturarv är inte mitt* (2003) beskrivs hur den svenska historiesynen övervägande tenderat reflektera ett oproblematiskt, idylliskt och optimistiskt arv; kännetecknen som sägs vara utmärkande för den nordiska kulturarvsvdiskursen och del i att forma hur ele-

³⁶ Peter Aronsson och Magdalena Hillström, red., ”Kulturarvets Dynamik. Det institutionaliserade kulturarvets förändringar”, Tema Kultur och Samhälle (2005:2), hämtad 20 april, 2015, 11. <http://liu.diva-portal.org/smash/get/diva2:262115/FULLTEXT01.pdf>, 11-12.

För ett mer genomgående resonemang kring begreppet historiebruk hänvisas vidare till: Peter Aronsson, *Historiebruk: att använda det förflutna* (2004).

³⁷ Orvar Löfgren, ”Ditt kulturarv är inte mitt” i *Kulturmiljö: mellem forskning og politisk praksis.*, red. Nicolai Carlber och Søren Møller Chrstensen (Köpenhamn, Museum Tusulanums Forlag, 2003), 90.

³⁸ Aronsson och Gradén, *Performing Nordic heritage: everyday practices and institutional culture*, 14.

³⁹ Kjell Hansson, ”Festivaler, platslighet och det nya Europa” i *Fönster mot Europa* red. Kjell Hansen och Karin Salomonsson (Lund: Studentlitteratur, 2001), 189

ments valts ut och ”fogats in i den mosaik som idag utgör Vårt Nationella Arv”.⁴⁰ Peter Aronssons diskussion om de värden som ligger till grund för urvalet av nordiskt kulturarv pekar i samma riktning: ”Values identified as Nordic have ranged from rustic, courageous, heathen and violent to Protestant ethics, secularism, social egalitarianism, pragmatism and the welfare state.”⁴¹

Bland ceremonier och traditionsfirande av lokala företeelser finns en ständig påtaglig och icke-påtaglig närvaro av det övernationella, menar Kjell Hansson. Relationen mellan platsen och det europeiska samhällsbygget innebär en ömsesidig reflektion, där det lokala fungerar som en som en kommentar till de större sammanhangen och vice versa.⁴² Kan det lokalt förankrade kulturarvet lyftas till ett europeiskt sammanhang och hur sker urvalet? Innan vi blickar mot europeisering av kulturarvet och hur det yttrar sig, följer en diskussion kring vad europeiseringsprocessen innebär.

4.2 Europeisering

Europeisering är ett mångfacetterat fenomen som förekommer inom flera olika samhällsområden. Därför vill jag poängtera att diskussionen lägger an vid den sociologiska och kulturella aspekten av europeisering då detta är relevant för uppsatsens fokusområde. En tongivande röst inom diskursen är sociologen Gerard Delanty, varför teorin i stor utsträckning baseras på hans tankar.

Sprunget ur en idé om en gemenskap, ses Europa som en konstruktion vars komplexitet ständigt omskapas och påverkas av enskilda aktörer, diskurser, samhällsmodeller och föreställningar.⁴³ Ett socialkonstruktivistiskt förhållningssätt ser den mellanmänniska interaktionen som del i att skapa samhällets ”sociala verklighet”. Förändring, differentiering och rörlighet är några av diskursens centrala begrepp. Detta synsätt betonar processer av postnationalitet, modernitet och globalisering, vilka ses som några av europeiseringens främsta kännetecken. Europeisering fungerar i en kontext av migrationsflöden, multikulturalism, turism och integration, inom vilken europeiska samhällen blir mer och mer sammanflätade.⁴⁴

⁴⁰ Löfgren, ”Ditt kulturarv är inte mitt”, 89.

⁴¹ Aronsson och Gradén, red., *Performing Nordic heritage: everyday practices and institutional culture*, 272.

⁴² Hansson, ”Festivaler, platslighet och det nya Europa”, 170.

⁴³ Delanty och Rumford, *Rethinking Europe: social theory and the implications of europeanization*, 6-10.

⁴⁴ *Ibid.*, 18.

Utmärkande för europeisering är dynamiken mellan det lokala, nationella, transnationella och globala, fortfarande med betoning på det gemensamt europeiska. Gerard Delanty och Chris Rumford pekar på att den kulturella signifikansen av europeisering associeras med det universella, snarare än med ”något så specifikt som ett europeiskt folk, ett europeiskt samhälle, en europeisk överstat eller ett europeiskt arv.”⁴⁵ Det är vanligt att teorier traditionellt knutna till nationalstaten appliceras på europeiseringsprocessen, men att låsa den europeiska identiteten till en nationell identitet får enligt författarna få felaktiga konsekvenser eftersom dessa är två helt olikartade konstruktioner.⁴⁶ ”Som en kosmopolitisk identitet är den europeiska identiteten mer invävd i pluralistiska kulturella modeller av social identitet än en nationell identitet.”⁴⁷ Alltså framhävs den sociala aspekten av Europa: ”Eftersom ett europeiskt samhälle som sådant inte nödvändigtvis kommer uppstå, är det tydligt att den europeiska sociala sfären blir mer och mer framträdande.”⁴⁸

Termen europeisk identitet har framträtt på bekostnad av den konventionella termen europeisk integration, då denna ses som en alltför platt beskrivning som inte åtskiljer integrationens vitt skilda områden och dimensioner.⁴⁹ I linje med detta menar Delanty och Rumford att:

*”Diskursen om europeisering domineras av ytliga metaforer som menar att Europa är ett ändamålsenligt projekt som legitimeras och underbyggs av ”grand EU narratives”, såsom ”utvidgning”, ”fördjupning” eller ”en ännu mer sammansvetsad union”; vaga eller till och med felaktiga sociologiska termer såsom integration och inkludering...”*⁵⁰

Vidare går det att uttolka tre dimensioner av europeisering inom den sociala och kulturella sfären.⁵¹ För det första hör europeisering samman med en top-down-dimension i form av EU-direktiv. Oriane Calligaro beskriver hur kulturpolitiken under loppet av de senaste 40 åren fått en allt mer framträdande roll och blivit en central punkt på EU:s agenda.⁵² Med Deklarationen för europeisk identitet år 1973 togs inom det dåvarande Europeiska Ekonomiska Gemenskapen det första steget till att introducera en social,

⁴⁵ Ibid., 20-23. Egen översättning.

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ Ibid., 23. Egen översättning.

⁴⁸ Ibid., 4. Egen översättning.

⁴⁹ Ibid., 6.

⁵⁰ Ibid., 3. Egen översättning.

⁵¹ Sassatelli, *Becoming Europeans: cultural identity and cultural policies*, 48.

”mänsklig” dimension av det europeiska samarbetet. I den historiska utveckling som följt har kultur och europeisk identitet blivit allt mer prioriterade områden inom EU-politiken.⁵³

Europeiseringens policyinriktade dimension kan sägas utgå från en central värdegrund. EU:s normer är tänkta att återspeglas i ledordet Unity in Diversity, som syftar till att berika Europas mångfald av kulturer, traditioner och språk och samtidigt värna om gemenskapen.⁵⁴ Unionens grundvärderingar finns förankrade i Lissabonfördragets stadga om de grundläggande friheterna under huvudrubrikerna värdighet, frihet, jämlikhet, solidaritet, medborgarskap och rättvisa.⁵⁵ Köpenhamnskriterierna fastställer de normerande anslutningskriterier ett land måste uppfylla för att bli medlem i unionen, kriterier som står i direkt korrelation till EU:s värderingar. Förutsättning för att anslutningsförhandlingar inleds är i korta drag att landet garanterar demokrati, stabila institutioner, rättssäkerhet och värnar om mänskliga rättigheter och minoritetsskydd.⁵⁶

Förutom den top-down-riktade kulturpolicyn från EU:s sida går en horisontell dimension av europeisering att urskilja. Denna består av samspelet mellan olika samhällsaktörer, vilket utmärks av transnationellt nätverkande och erfarenhetsutbyte över gränserna. På den här punkten har den mellanstatliga organisationen Europarådet varit en inflytelserik och pådrivande aktör. Europarådet grundades som en fristående organisation 1949, med ett brett sociokulturellt samarbete genom hela Europa introducerat för att återskapa en känsla av europeisering i kölvattnet av andra världskrigets splittrande effekt på samhället.⁵⁷

Av europeiseringsprocessen kan utläsas en tredje dimension, vilken berör gräsrotsnivåns omorientering som ett gensvar på nya förhållanden och samhällsordningar. I *Becoming Europeans* (2009) belyser Monica Sassatelli, liksom titeln antyder, hur individens egen reflektion, tolkning och förståelse för integrationsprocessen är en mycket viktig faktor för

⁵³ Calligaro, Negotiating Europe: EU promotion of Europeanness since the 1950s, 79-82.

För utförligare beskrivning av utvecklingen bakom dagens kulturpolicy hänvisas till: Oriane Calligaro, *Negotiating Europe* (2013).

⁵⁴ ”EU:s motto”, hämtad 8 maj 2015, http://europa.eu/about-eu/basic-information/symbols/motto/index_sv.htm

⁵⁵ ”Ett EU som bygger på rättigheter och gemensamma värderingar”, hämtad 8 maj, 2015, http://ec.europa.eu/archives/lisbon_treaty/glance/rights_values/index_sv.htm.

⁵⁶ ”(Anslutningskriterier) Köpenhamnskriterierna”, hämtad 8 maj, 2015, http://europa.eu/legislation_summaries/glossary/accession_criteria_copenhagen_sv.htm.

⁵⁷ Sassatelli, *Becoming Europeans: cultural identity and cultural policies*, 48.

europiseringens utveckling. Individens subjektiva och aktiva handlande innebär också ett försvar och en mobilisering av den egna identiteten, och blir så en viktig pusselbit i att forma den multipla, kollektiva europeiska identiteten.⁵⁸ Som slutsats av detta går att urskilja en växelverkan mellan det top-down-initierade policyförfarandet, det horisontella nätverkandet och bottom-up-rörelsen; ett komplext samspel av olika aktörer som bidrar till att forma europeiseringsprocessen och driva den framåt.⁵⁹

4.3 Europeisering av kulturarvet

Som framkommer av diskursen finns det en tydlig förbindelse mellan europeisering, identitet och kultur. Därför står kulturarvssektorn sannolikt under inflytande av de förändringar som europeiseringen för med sig. Diskussionen som följer tolkar europeisering av kulturarvet med hänsyn till de dimensioner som konstateras i avsnittet, med tillägg av andra aspekter som har betydelse för hur fenomenet yttrar sig.

Den första dimensionen av europeisering av kulturarvet kan ses knyta an till top-down-direktiv, till följd av den kulturarvspolicy för sektorn som EU:s kulturpolitiska arbete tagit fram. Calligaro menar att det europeiska kulturarvet introducerats som ett medel för att stärka medborgarnas identifikation till EU för att främja integrationsprocessen inom Europa: ”The concept of European heritage has been and continues to be used as an instrument to create a stronger link with citizens and eventually to foster the integration process.”⁶⁰ Publikationen *Mapping of cultural Heritage actions in European Union policies, programmes and activities* (2014) rapporterar om strategi och målsättningar med EU:s kulturarvspolitik. Utbildning, vetenskap, turism samt att intensifiera samarbetet mellan olika aktörer inom kulturarvsområdet lyfts fram som några viktiga fokusområden.⁶¹ I den offentliga rapporten *Role of public arts and cultural institution in the promotion of cultural diversity and intercultural dialogue* (2014) redogörs för fyra prioriteringsområden som legat till grund för EU:s kulturpolicy under 2011-2014, nämligen: Kulturell mångfald, interkulturell dialog och tillgänglig och inkluderande kultur, Kulturindustri och

⁵⁸ Ibid., 5.

⁵⁹ Calligaro, *Negotiating Europe: EU promotion of Europeanness since the 1950s*, 103.

⁶⁰ Calligaro, *Negotiating Europe: EU promotion of Europeanness since the 1950s*, 116.

⁶¹ ”Mapping of Cultural Heritage Action in European Union policies, programmes and activities,” hämtad 15 maj, 2015, http://ec.europa.eu/culture/library/reports/2014-heritage-mapping_en.pdf

kreativa näringar, Färdighet och rörlighet samt Kulturarvet inklusive rörlighet gällande samlingar.⁶²

Behovet att skapa positiv identifikation har varit av stor vikt för unionssamarbetet. Generellt sett uppfattas det europeiska kulturarvet som någonting positivt av Europas medborgare, varför man velat markera föremål och platser med högt symbolvärde som europeiska. En positiv laddning till kulturarvet leder på så vis till en starkare igenkänning och känsla för en kollektiv europeisk identitet bland medborgarna.⁶³

Vidare är det av relevans att diskutera vilka värdegrunder det europeiska kulturarvet knyter an till. Inom den konventionella traditionen vilade idén om Europa länge på tanken om civilisation; lika mycket en normativ måttstock för samhället som utmärkande för det gemensamt europeiska, där de dominerande grundpelarna för ett europeiskt kulturarv ansetts vara det antika arvet, kristendomen som normgivande religion, arvet från renässansen och upplysningen vilket sammantaget ska ha kulminerat i en modern västerländsk civilisation.

Som kommentar till detta menar Delanty, i kritisk anda, att framhävandet av det positiva kulturarvet fungerat som legitimering för det politiska projektet Europa.⁶⁴ Den traditionella historiesynen har så småningom fångats upp av EU och omvandlats till normer i kriterier för medlemskap och de grundläggande värdena; rättstaten, demokrati, mänskliga rättigheter, social solidaritet, kritiskt tänkande etcetera. En reflektion från min sida är huruvida dessa värden kan ses som specifikt europeiska, eller om de snarare ska betraktas som allmängiltiga.

Den kritik som riktas mot en supranationell kulturpolitik handlar bland annat om att gräsrotsnivåns intressen och de lokala skiftningarna skymms i strävan efter det gemensamma.⁶⁵ Delanty betonar att kulturer har olika förståelse för sitt kulturarv och att dessa måste tas

⁶² ”Report on the role of public arts and public institutions in the promotion of cultural diversity and intercultural dialogue,” hämtad 15 maj, 2015, http://ec.europa.eu/culture/library/reports/201405-omc-diversity-dialogue_en.pdf. Egen översättning.

⁶³ Calligaro, *Negotiating Europe: EU promotion of Europeanness since the 1950s*, 95.

⁶⁴ Gerard Delanty, “The European Heritage from a Critical Cosmopolitan Perspective”, LSE ‘Europe in Question’ Discussion Paper Series, London School of Economics, nr 19 (2010) hämtad 10 april, 2015, 9. <http://www.lse.ac.uk/europeanInstitute/LEQS/LEQSPaper19b.pdf>

⁶⁵ Calligaro, *Negotiating Europe: EU promotion of Europeanness since the 1950s*, 96.

hänsyn till om det ens ska vara möjligt att diskutera ett gemensamt europeisk kulturarv.⁶⁶ I enlighet med detta problematiserar Sassatelli Unity in Diversity-retoriken, och understryker att det är en svår balansgång att peka på det gemensamma och samtidigt framhäva den lokala diversiteten som Europas främsta rikedom.⁶⁷

I *Negotiating Europe* (2013) påvisas dock att EU arbetar aktivt för att motverka ett centraliserat arbetssätt, detta görs bland annat genom lyhördhet gentemot medborgarna vid implementeringen av nya program.⁶⁸ I motvikt till tendensen att låta anrika, synliga och klassiska monument stå som förebilder för det europeiska kulturarvet, uppmärksammas i större utsträckning specifika, lokala företeelser såsom minoritetsspråk eller regional matkultur som betydelsefulla komponenter av den europeiska mångfalden.⁶⁹ Ett annat sätt för EU att hantera den paradox som Unity in Diversity innebär, har varit att initiera evenemang på specifika dagar eller utdelning av symbolmärkningar för att framhäva det gemensamt europeiska.⁷⁰

Det decentraliserade, horisontella utbytet mellan länder och regioner utgör den andra dimensionen av kulturarvets europeiseringsprocess. Här betonas den idéöverföring som sker via kulturprojekt och nätverkande inom kultursektorn.⁷¹ Calligaro påpekar att EU:s riktlinjer ofta är implementerade i regionernas kulturpolitiska ramverk, men att det i stor utsträckning är lokala aktörer och organisationers intresse som driver på de interregionala projekten.⁷² Vidare ses gränsöverskridande kulturprojekt bidra till den lokala nivåns ekonomiska sysselsättning.⁷³ Jonas Frykman och Billy Ehn problematiserar kulturarvets turism- och marknadsanpassning och menar att olika aktörer använder minnesmonument med skilda syften, där vinstmöjligheter är något som inte sällan står bakom regionernas marknadsföring av kulturarv. ”Den regionala identitetens budgetering genom politiskt beslutade minnesmärken och evenemang (...) är blodigt allvar i konkurrensen om turister, medieexponering och EU-medel.”⁷⁴

⁶⁶ Delanty, “The European Heritage from a Critical Cosmopolitan Perspective”, <http://www.lse.ac.uk/europeanInstitute/LEQS/LEQSPaper19b.pdf>

⁶⁷ Sassatelli, *Becoming Europeans: cultural identity and cultural policies*, 193-196.

⁶⁸ *Ibid.*, 114-116.

⁶⁹ Calligaro, *Negotiating Europe: EU promotion of Europeanness since the 1950s*, 103.

⁷⁰ Sassatelli, *Becoming Europeans: cultural identity and cultural policies*, 62.

⁷¹ Calligaro, *Negotiating Europe: EU promotion of Europeanness since the 1950s*, 115.

⁷² *Ibid.*, 104.

⁷³ *Ibid.*, 104.

⁷⁴ Jonas Frykman och Billy Ehn, red., *Minnesmärken: att tolka det förflutna och besvärja framtiden* (Stockholm: Carlsson, 2007), 48-49.

Sett ur ett tredje perspektiv knyter europeisering av kulturarvet an till en bottom-up-process, vilken som tidigare nämns innebär ett reflekterande från individens sida om sin kulturella identitet som en följd av nya strömningar i samhället. Den här tanken implicerar att kultur utgör en nyckelfaktor i den europeisering som sker underifrån. Calligaro argumenterar att kulturutövande blir ett instrument för individen i att agera och försvara alternativa uttrycksformer och förhållningssätt i processen av en europeisk integration.⁷⁵ Utifrån Delantys teori om att europeiseringsprocessen har starka globala förtecken, kan man dessutom anta att individens agerande tar intryck av signaler, idéer och impulser från den yttre omvärlden.⁷⁶

Såsom resonemanget om den traditionellt sett positivt laddade historiesynen visar, har det europeiska kulturarvet länge illustrerats med praktexemplar som representerat en mycket positiv självbild av Europa. Den nästintill uteslutande positiva synen på det europeiska arvet dominerar kulturarvsdiskursen fram till 1990-talet. Vid decennieskiftet tar diskussionen däremot helt ny riktning.⁷⁷ Plötsligt framträder behovet att nyansera historiebilden och lyfta fram de delar av Europas historia som innebär mycket mörka och negativt laddade minnen. Delanty understryker att dessa nya ”grand narratives” inom vilka trauma, förödelse och förintelsens offer ryms som viktiga element för det gemensamma arvet, följaktligen utmanat och lett till nya tolkningar av Europas självbild.⁷⁸

Forskare är överens om att trendbrottet på 90-talet inneburit ett omfattande genomslag och präglat såväl som synen på en kollektiv europeisk identitet som EU:s kulturarvsretorik.⁷⁹ I linje med detta påpekar Calligaro att acceptansen av förintelsen som en del av det historiska arvet medfört en radikal förändring av unionens självbild:

”The concept of heritage implies that an object, a creation, a tradition or, in this particular case, a historical event become part of the Community’s self-understanding. /.../ To this end, the inclusion of Nazi concentration camps in the definition of European heritage represents a radical change.”⁸⁰

⁷⁵ Calligaro, *Negotiating Europe: EU promotion of Europeanness since the 1950s*, 98.

⁷⁶ Delanty och Rumford, *Rethinking Europe: social theory and the implications of europeanization*, 20-23.

⁷⁷ Calligaro, *Negotiating Europe: EU promotion of Europeanness since the 1950s*, 104-106.

⁷⁸ Delanty, Gerard. ”The European Heritage from a Critical Cosmopolitan Perspective,” LSE ’Europe in Question’ Diskussion Paper Series, London School of Economics, nr 19 (2010) hämtad 10 april, 2015, 14-15. <http://www.lse.ac.uk/europeanInstitute/LEQS/LEQSPaper19b.pdf>

⁷⁹ Calligaro, *Negotiating Europe: EU promotion of Europeanness since the 1950s*, 104-106.

⁸⁰ *Ibid.*, 106.

En forskare som varit aktiv i diskussionen kring hur nya förståelser för det europeiska arvet utkristalliserats är Claus Leggewie. Med *Seven circles of European memory* (2010) presenterar han en idé om vad synen på det kollektiva minnet kommit att innefatta, däribland arvet från kolonialismen, krig, förintelse och etniska rensningar, kommunism och nazism som två totalitära regimer av förtryck samt Europa som en kontinent av immigration. Slutligen lyfter han också fram Europas ”success story” efter 1945, vilket syftar till det politiska och ekonomiska samarbetet inom EU, processer av demokratisering och integration samt framväxten av ett rikt och inkluderande kulturlandskap.⁸¹

I förlängningen torde alltså utvecklingen av att betona en mer nyanserad historiebild och att inkludera ett negativt arv influera de värderingar som urvalet av det europeiska kulturarvet grundas på. Som samhällsinstitution har museet en viktig roll i att bidra till den europeiska minneskulturen, anser författarna till *Exhibiting Europe in Museums* (2014).⁸² På museer runt om i Europa återspeglas europeisk historia, värderingar och större berättelser i de samlingar, föremål och utställningar som visas upp. Författarna hänvisar till Leggewie och hans tankar om dynamiken mellan större berättelser av ett negativt arv å ena sidan och den museala exponeringen av problematiska minnen å andra sidan, faktorer som tillsammans formar den publika bilden av ett europeiskt kulturarv.⁸³

För att summera kan man se att länken mellan kulturarv och identitet är mycket tydlig, varför 90-talets skifte inneburit en stor förändring för självbilden av den europeiska identiteten och det gemensamma europeiska kulturarvet. Huruvida den breddade synen, som inte längre endast innefattar ett positivt arv, påverkar selektionsprocessen av kulturarvet är en intressant vinkel av diskussionen som tas i beaktning under fallstudien av det lokala museet Kulturen.

Slutligen kan sägas att diskursen är komplex såtillvida att europeisering i stort och europeisering av kulturarv specifikt är fenomen med många bottnar och variabler beroende av och sammanflätade med varandra. Resonemanget har visat att en dynamisk process uppstår när agerandet på gräsrotsnivån interagerar med dimensioner av europeisering på en

⁸¹ Claus Leggewie, ”Seven circles of European memory”, Eurozine (2010), hämtad 20 april, 2015, <http://www.eurozine.com/articles/2010-12-20-leggewie-en.html>

⁸² Kaiser, Krankenhagen och Poehls, *Exhibiting Europe in Museums. Transnational Networks, Collections, Narratives, and Representations*, 184-185.

⁸³ Ibid.

transnationell nivå i relation till direktiv ovanifrån.⁸⁴ Såväl individens handlade som organisationers kulturutövande, gränsöverskridande samarbeten och EU:s kulturpolicy är - var för sig och i samspelet med varandra - medverkande i att forma europeiseringen av kulturarvet.

5. Fallstudie: det sydsvenska museet Kulturen

De primära utgångspunkterna för fallstudien grundar sig på den teoretiska diskussionens identifierade koncept och är menade att belysa olika aspekter av och tecken på europeisering. Tillsammans med intervjuer ska visuella och upplevelsebetingade observationer ge en bild av de budskap som museiområdet, enligt min tolkning, sänder besökaren.

5.1 Resultat av visuell analys och etnologisk deltagande observation

Mitt första visuella intryck av friluftsmuseet är en lugn och vacker plats, som snarare än att kännas privat eller stängd är skapad för att välkomna besökaren att utforska området. På området står byggnader och stugor av skiftande storlek och material, kontrastfulla fasader i rött, gult och orange avtecknas mot en lummig bakgrund. Den stenmur som omgärdar platsen ger rymd uppåt och blir en markör mot världen utanför. Den rumsliga avgränsningen stärker intrycket av att befinna sig i ett bebott samhälle - men i ditt eget eller någon annans?

Informationsskyltar på svenska och engelska vittnar om viktiga historiska årtal, händelser och personer som haft påverkan på det sydsvenska samhället och bidragit till att knuffa historien framåt i en linjär tidsaspekt av samhällsutvecklingen. Jag uppfattar det som att berättelserna lägger an två olika perspektiv med olika aktörer i fokus: för det första en platsbundenhet som placerar samhället, det lokala, staden, regionen, och i vissa fall nationen i berättelsens mitt. Den historiska relationen till Danmark, strider och kampen om självständighet tycks här vara centrala teman. Berättelserna kring flera av husen förefaller vara av informativt återberättande karaktär.

Onekligen är det sydsvenska livet mittpunkten för friluftsmuseets område. Växter och plantor som omger byggnaderna tycks alla ha valts ut för att återge kopplingar till den lokala historien. Naturen utgör ett viktigt komplement till områdets byggnader, de små

⁸⁴ Calligaro, *Negotiating Europe: EU promotion of Europeanness since the 1950s*, 100.

skyltarna antyder att skörde- och trädgårdsliv spelat en viktig roll under sydsvensk och svensk historia. De beskriver också sammanhang som griper över det lokala och berättar om hur Sverige tagit emot idéer från omvärlden. Jag upplever en slags bildning i hur orden presenteras besökaren: "*Persikoträd har funnits i Sverige sedan 1700-talet*". Museet kan i det här avseendet ses som en slags kunskapsbärare som vill förmedla fakta.

Det andra perspektivet tycks utgå från individbaserade berättelser som skildrar familjeliv i stugorna under olika århundraden. Här verkar den linjära tidsaspekten spela en mindre betydelsefull roll. Enligt de texter och föremål som visas att döma, sätts personöden i ett mer problematiskt sammanhang - framkommer gör så en mörkare nyans av historien som speglar fattigdom och sjukdom. I anknytning till de berättelserna har man skapat en känsla av autencitet och närhet till det personliga: bröd på bordet, glöd i eldstaden, träskor på golvet, mjödkrus, torkade växter och örter hängande på väggarna.

Det finns sammantaget ett stort antal utställningar på museet och jag väljer att undersöka några av dem utförligare. På *Bokkulturen* möts besökaren av en kronologisk skildring av boktryckarkonstens utveckling och historia i Europa, med exempel på texter och tryck från europeiska och utomeuropeiska länder. Jag noterar att typsnittet Berling, som enligt informationstexten en gång uppfanns i Lund, fungerar som berättelsens centrala utgångspunkt. Att länken till det lokala är viktig förstärks av att historien bakom Berling är placerad i utställningens mitt samt att allt textmaterial är tryckt i typsnittet.

Förflyttad till den kulturhistoriska delen av museet fångar utställningen *Att överleva - Röster från Ravensbrück* min fulla uppmärksamhet. Plötsligt flyttas perspektivet från att kretsa kring olika aspekter av det sydsvenska och svenska samhället till att röra ett europeiskt arv. Både innehållsligt och stilmässigt skiljer sig utställningen från Kulturens övriga besöks mål. Den utgörs av ett enkelt rum med dova färger, där en samling föremål tillhörande kvinnor som kom med de vita bussarna till Lund från förintelslägret i Ravensbrück 1945 visas i glasmontrar och utdragbara trälådor. Foton från fångslägret hänger på väggarna, utmärklade människogestalters förtvivlade och tomma blickar möter besökarens ögon. Informationstexterna är förhållandevis knappa, istället står personligt skrivna tankar och dagboksanteckningar tryckta på väggarna; symboler, föremål och ord får här tala för sig själva. I mitten av rummet har man placerat stora glasskivor med tryckta foton föreställande kvinnor bakom taggtrådsstängsel. Att motiven är avbildade i

verklig skala förstärker känslan av realitet. Sammantaget förmedlar det visuella intrycket ett tydligt budskap om temats allvar - inte minst genom själva avsaknaden av utsmyckning, kreativ formgivning och kontrastfyllda färger.

Jag föranleds att ställa frågan, varför utställningen om detta traumatiska tema är placerad på Kulturen i Lund. Finns här liksom till så många andra utställningar en anknytning till det lokala, till staden? Information på väggen bekräftar att så är fallet; verksam vid Lunds universitet ägnade en lektor i polska sig åt att dokumentera, samla in och arkivera minnesmärken från de kvinnor som kom till Lund från förintelselägret. På en dator längst in i utställningsrummet finns en webbutställning som med ord förklarar en bredare samhällskontext. Intressant noterar jag hur före detta museichefen Margareta Allin har formulerat det inledande textstycket:

*”Kulturen i Lund har fått förtroendet att förvalta lägerfångarnas materiella vittnesmål som samlades in av Zygmunt Lakocinski. Bland miljoners föremål i våra rika samlingar av kulturhistoria väljer vi nu att lyfta fram dessa fragment. Vi gör det för att det behövs. I Sverige - just nu - har rasismen vuxit. Islamofobin, antisemitismen, homofobin ökar. Har vi inte lärt något av historien? Vi ser idag vad som utvecklades då!
Ser vi vad som händer nu?”⁸⁵*

Orden förefaller såväl uppmanande som utmanande och ger ett tydligt budskap till besökaren: ta ansvar, lär av det som skett. Medveten om min förförståelse inom ämnet och ett antagande om att museet vill undervisa i demokratiska värderingar, tycker jag mig efter besöket på utställningen om förintelselägrets offer ha fått denna föreställning bekräftad. Det sammantagna helhetsintrycket från den deltagande observationen bär jag med mig under fallstudiens vidare undersökning och intervjuer med museipersonalen.

5.2 Resultat av intervjuer

För strukturens skull har jag valt att tematisera resultaten av intervjuerna i fyra kategorier med ett antal frågeställningar som underrubriker. På grund av den semistrukturerade intervjuens samtalsliknande ton och öppna karaktär ses vissa svar återkomma under flera kategorier. Frågorna tar sig till en början an ett brett perspektiv och smalnar sedan av till beröringspunkter med det europeiska.

⁸⁵ ”Basutställningar, Att överleva,” Kulturen, hämtad 24 april, 2015, <http://www.kulturen.com/utställningar/basutställningar/att-overleva/>.

5.2.1 Kulturens övergripande mål och styrning

Vilka kulturpolitiska mål ligger till grund för Kulturens verksamhet?

Ytterst styrande för Kulturens verksamhet är den ideella föreningens stadgar. Utöver det står Lunds Kommun och Region Skåne för vardera en tredjedel av verksamhetsbidraget och det är utifrån deras uppsatta mål museet driver sitt uppdrag. När det kommer till kulturpolitiska mål förhåller sig Kulturen huvudsakligen till *Regional Kulturplan för Skåne*⁸⁶ som i sin tur rättar sig efter de nationella kulturpolitiska målen.⁸⁷ I ramverket för regionens politik är EU:s kulturpolitiska mål implementerade. Regionen anger åtta övergripande prioriteringsområden, däribland att främja ett ökat deltagande i kulturlivet, öka tillgänglighet, utveckla kulturlivet med fokus på barn och unga samt att stimulera interregionala, internationella och interkulturella samarbeten. Utifrån regionens plan har Kulturen tagit fasta på områdena etnisk och kulturell mångfald, jämställdhet, verksamhet för barn och unga samt tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning. Därtill har museet formulerat egna prioriteringsområden som innefattar att driva utvecklingsfrågor på temat turism, att sträva efter att nå en bred publik, att levandegöra kulturhistorien samt att delta aktivt i det regionala arbetet med kulturarvsfrågor.⁸⁸

Trots att kedjan av de olika styρνivåerna är lång torde en implementering av de europeiska kulturpolitiska visionerna ske, åtminstone indirekt, menar Conny Johansson Hervén, avdelningschef för kulturmiljö tillika representant för ledningsgruppen på Kulturen. Utan närmare förklaring antyds att det finns ett visst avståndstagande från Sveriges sida att knyta an till europeiska konventioner. Hans personliga synpunkt är att ”kulturpolitiken inom stora områden fortfarande är nationell även om det är krafter som drar i det.” Däremot påpekas att Region Skåne är ”pro en europatanke” och uppmuntrar till ökad internationell samverkan. Anledning till att det traditionellt sett legat fokus på den egna nationen, tror Conny Johansson Hervén beror på att museiverksamhet i stort och friluftsmuseer i synnerhet är sprungna ur en nationalbyggande tanke.⁸⁹

⁸⁶ ”Regional kulturplan för Skåne,” Region Skåne, hämtad 10 april, 2015, <http://utveckling.skane.se/utvecklingsomraden/kulturutveckling/regional-kulturplan-for-skane1/>.

⁸⁷ ”Kulturpolitiska mål,” Kulturrådet, hämtad 10 april, 2015, http://www.kulturradet.se/sv/om-kulturradet/kulturpolitiska_mal/.

⁸⁸ ”Regionalt bidrag,” Kulturen, hämtad 20 april, 2015, <http://www.kulturen.com/forening/vision-uppdrag/regionalt-bidrag/>.

⁸⁹ *Detta knyter an till den visuella analys och de observationer som gjorts av friluftsmuseet i fallstudiens tidigare skede, där prägeln av det svenska och sydsvenska förefallit mycket tydlig.*

Hur ser man på kulturarv som en ekonomisk resurs?

Avdelningschefen för kulturmiljö upplever en förändring i synen på kulturarv som en ekonomisk resurs och tycker att kulturarv fått ett ökat samband med tillväxtpotential. Det är inte lika mycket betoning på en folkbildningstanke genom ett ökat historiemedvetande bland befolkningen, som på en nytta kopplad till turismnäring och upplevelseindustri.

5.2.2 Pedagogiska ambitioner

Vilka budskap ges besökaren?

Besökaren ska få en känsla för historien och för ett levande kulturarv. När alla sinnen aktiveras, genom inslag av till exempel musik och mat, skapas starkare minnen för det upplevda, menar Johanna Lisberg Jensen, programutvecklare och programarrangör på Kulturen. Särskilt under publika arrangemang försöker man betona det upplevelse- och känslobetongade snarare än tillhandahålla ren information.

Pedagogerna förhåller sig till ett slags historiemedvetande i sitt arbete, man vill förmedla en kunskap om hur det var förr men samtidigt reflektera över nuet och framtiden. ”Vi kan skapa förståelse för vår samtid genom att blicka tillbaka i historien”, säger Annika Mandahl, dramapedagog på Kulturen. Att locka fram glädje, intresse och nyfikenhet ses som en viktig del av pedagogiken, speciellt i arbetet med barn. Kulturen lägger stort fokus på just målgruppen barn och unga. Det finns ett utarbetat samarbete med skolverksamheter. Man hoppas så ett frö för intresse av kulturarv hos en bred skara, vilket satsningen på skolklasser tros möjliggöra.⁹⁰

Hur tänker man kring inkludering?

Inkludering och delaktighet är något samtliga intervjupersoner betonar som en viktig värdegrund för Kulturens arbete. Den ideella föreningen har som vision att ”göra både medlemmar och omvärld delaktig i verksamheten” för att ”så många som möjligt ska känna att Kulturen är deras”.⁹¹ Under högtidsfirande försöker man få med mångfald som en punkt i talen som hålls för att ge en känsla av inkludering, säger programarrangör Johanna Lisberg Jensen. Hon lägger till att man jobbar aktivt med frågor som rör genusper-

⁹⁰ Johanna Lisberg Jensen, intervju, 16 april, 2015.

⁹¹ ”Vision,” Kulturen, hämtad 20 april, 2015, <http://www.kulturen.com/forening/vision-uppdrag/vision/>.

spektiv, representation av olika kulturer och att ta in program som vänder sig till nya grupper.⁹²

På frågan om huruvida initiativ till att jobba med inkludering kommer från politiskt håll eller från personalen själva ger Annika Mandahl svaret, att viljan och idéerna ofta kommer ”inifrån”, vilket inte går emot utan tvärt om sammanfaller med de politiska riktlinjerna i att främja exempelvis mångfald.

Vems historia representeras? Ur vilket perspektiv berättar man om kulturarvet?

Intervjupersonerna anser frågan om representation vara mycket viktig. Som pedagog är man medveten om att berättelserna präglas av museets tolkningsram:

”Det blir alltid så att det är museet som är uttolkare. Sedan är det vårt uppdrag att vara så objektiva och sanningsenliga som vi bara kan. Det är en brinnande fråga, vems kulturarv vi berättar om. Även om det inte inkluderar alla, så ska det inte exkludera någon i alla fall. Vi pratar mycket om det; vems historia berättar vi?”⁹³

Generellt sett vill man på Kulturen lyfta fram frågeställningar om mänskligheten ur ett brett kulturhistoriskt perspektiv. På hemsidan profileras friluftsmuseet som en plats där människor från olika sociala förhållanden och olika tider skildras. När Georg Karlin grundade museet på slutet av 1800-talet var den ursprungliga tanken att samla in byggnader som representerade klassamhällets fyra ständer; adel, präster, borgare och bönder.⁹⁴ Jämförandet mellan de fyra olika ständerna är inte lika aktuellt idag och därför har man frångått det gamla konceptet att lägga fokus på klassamhället. Istället fungerar husen som symboler för olika epoker men berättelserna är anpassade att platsa inom en samtida kontext.

Omkontextualisering av kulturarvet är följaktligen någonting man jobbar aktivt med. ”Arvet som vi har här får vi transformera för att hitta berättelser som passar samtiden” understryker avdelningschef för kulturmiljö Conny Johansson Hervén. Under pedagogernas dramatiseringar placeras ofta individen i berättelsens centrum:

⁹² Johanna Lisberg Jensen, intervju, 16 april, 2015.

⁹³ Annika Mandahl, intervju, 16 april, 2015.

⁹⁴ ”Visning av friluftsmuseets hus,” Kulturen, hämtad 10 april, 2015, <http://www.kulturen.com/program-hogtider/kalendarium/evenemang/visning-av-friluftsmuseets-hus-12/>

”Man fångar besökarens intresse bättre genom att berätta om personöden knutna till husen på friluftsområdet. Det griper tag och ger en igenkänningseffekt. Det är lättare att identifiera sig med det förflutna genom en annan människas öde.”⁹⁵

5.2.3 Aktualitet och urval

Är aktualitet viktigt i ert arbete?

Att vara nära en samtidsdebatt är man mycket angelägen om. Från ledningsgruppen sida försöker man omsätta detta genom att göra rum för utställningar som tar upp angelägna samhällsfrågor. Det finns ett hänsynstagande till de politiska målen när utställningar som tar upp mer problematiska teman initieras. Med utgångspunkt i Region Skånes kulturplan försöker man koppla de regionala målen till utställningsverksamheten.

Hur ser ni på selektion och urval?

Kulturmiljöchefen ser det som ett bekymmer att samlingsutställningar inte alltid återspeglar hela samhället; museers urval handlar om bortsortering snarare än att gömma undan saker, vilket ofta utelämnar aspekter av samhällets baksida. Sedan millennieskiftet har Kulturen frångått ett gammalt utställningskoncept där ämnesexpertis och samlingar fungerade som centrala modeller, vilket innebar en låsning till en viss fackkunskap. Idag arbetar man i större utsträckning med tematisering av frågor, vilket medför ett större utrymme för omkontextualisering och berättelser ur flera perspektiv och vinklar.

En kompletterande bild av Kulturens allmänna förhållningssätt till historiebruk ges i informationsbladet *Skolverksamhet. Upplev, lek, lär* (2015).⁹⁶ Här beskrivs att Kulturen arbetar utifrån samhällets och skolans demokratiska värdegrund, med frågor som rör identitetsskapande, samhällsnormer och mänskliga rättigheter. Museet erbjuder program om källkritik och historiebruk - ”*vilken historia berättas och varför?*” - där tonvikten ligger på elevintegrerade visningar. Genom samtal och övningar ges eleverna en insikt i hur historia skapas och används.

⁹⁵ Annika Mandahl, intervju, 16 april, 2015.

⁹⁶ Informationsbroschyr: ”Kulturen: Skolverksamhet. Upplev, lek, lär” (2015)

5.2.4 Europeisering av kulturarvet

Vilken är inställningen till att delta i EU-projekt?

Kulturen är medlem i ett nationellt, ett nordiskt och ett europeiskt officiellt nätverk för friluftsmuseer. Engagemanget är störst inom det nationella samarbetet; inom de två andra nätverken är man idag inte så aktiv. Tendensen att delta i just svenska nätverk är stor även inom övriga områdesinriktningar. Däremot finns exempel på deltagande i europeiska nätverk, såsom i det europeiska nätverket European Association of Archaeologists. Generellt sett sker ett tätare samarbete mellan Region Skåne och grannländer i norra Europa, där det till exempel handlar om erfarenhetsutbyte eller utlån av samlingsobjekt. Historiskt sett och ännu idag är samverkan med Danmark stor.

Tanken att öka det internationella samarbetet är påtaglig från kulturpolitikens sida, menar Conny Johansson Hervén, avdelningschef för kulturmiljö. Kulturen har tidigare haft en anställd utvecklingsstrateg som bland annat arbetat med handläggning av EU-finansierade projekt. Inställningen till att delta i EU-projekt är inom ledningsgruppen över lag positiv och proaktiv, men erfarenheter av tungrodd byråkrati, långa processer för beviljande av ansökningar och avslag är anledningar till varför man idag inte är drivande i att själva initiera projekt. Istället försöker man hålla en löpande omvärldsbevakning.

Ser ni att utställningarna refererar till en bredare kontext än det lokala/regionala?

Avdelningschef för kulturmiljö Conny Johansson Hervéns syn är att man sällan förhåller sig till just ordet Europa. Däremot finns tydliga kopplingar till det globala i utställningstematiken, vilket framhålls av samtliga intervjupersoner. Ett tydligt exempel på hur världskultur lyfts fram är den kommande utställningen *Världen på kulturen*. Med keramik och porslin från olika delar av världen syftar utställningen till att ge besökaren en upplevelse och kunskap om andra kulturer. Den handlar om ”hur Sverige mottagit impulser från omvärlden långt innan dagens globalisering” och ”hur kulturmöten påverkat oss och gjort Sverige till en del av ett större sammanhang.”⁹⁷ Vidare ska utställningen belysa en europeisk dimension: ”Främre Orienten har tidigt via Mellanöstern och medelhavsområdet påverkat den europeiska kulturen.” ”Religioner, konstnärliga och vetenskapliga idéer har spridits genom dessa möten”⁹⁸

⁹⁷ ”Världen på Kulturen,” Kulturen, hämtad 10 maj, 2015,

<http://www.kulturen.com/utställningar/kommande-utställningar/varlden-pa-kulturen/>

⁹⁸ Ibid.

Då friluftsmuseet presenterar hus och stugor från Sydsverige blir kopplingen till det nationella och det lokala samhället naturligt, enligt intervjupersonerna. Att fokus ligger på Lund kan härledas till att Kulturen axlar rollen att vara stadsmuseum, då ett sådant saknas.⁹⁹

Finns teman som behandlar problematiska frågor?

Enligt utställningspedagog Annika Mandahl försöker man under visningarna skildra såväl mörka som idylliska inslag av historien. Sjukdom, fattigdom och tragiska öden bör lyftas fram då de är en del av sanningen, påpekar hon. Ett visst undervisningssyfte finns, Annika Mandahl tycker att det är viktigt att människor får med sig nya perspektiv när de besökt museet. Hon menar vidare att utställningen *Att överleva – Röster från Ravensbrück* är specifik såtillvida att den talar direkt till besökaren. Trots att innehållet främst baseras på fakta har visningen av utställningen ett dramaturgiskt upplägg för att få besökarna, varav de flesta redan är bekanta med ämnet, att reflektera kring temat.¹⁰⁰

Det finns en önskan särskilt från skolornas sida att plocka fram och berätta om problematiska teman, vilket är något Kulturen tar hänsyn till i det didaktiska upplägget. Att ta itu med svåra ämnen ger en djupare förståelse för mänsklighetens komplexitet än vad till exempel en designutställning gör, menar Conny Johansson Hervén. I anslutning till utställningar med problematiska teman håller man så kallade etiska verkstäder, främst riktat till skolklasser. Ifjol anordnades etiska verkstäder kring teman som exempelvis främlingsfientlighet och utanförskap.¹⁰¹

Vidare försöker Kulturen inrätta en balans mellan utställningarnas innehåll och budskap med hänsyn till att varje besökare har olika förväntningar och intresseområden. Med tanke på dagens upplevelseindustri och museet som ett besöksmål för turister vill man undvika provocerande utställningsteman. Att exponera vissa ämnen kan leda till just provokation och känsla av olust, påpekar Conny Johansson Hervén. I regel förväntar man sig som besökare en positiv upplevelse.

Ett återkommande fokusområde för utställningar har varit minoriteter och mänskliga rättigheter. 2013 samarbetade Kulturen med Romska kulturcentret, vilket med stöd från

⁹⁹ Conny Johansson Hervén, intervju, 10 april, 2015.

¹⁰¹ Conny Johansson Hervén, intervju, 10 april, 2015.

Region Skåne, Arvsfonden och Romska ungdomsförbundet resulterade i en tillfällig utställning om romernas kulturhistoria som del av det svenska kulturarvet.¹⁰² 2014 uppmärksammades den ”europeiska judenhetens historia” med särskilt fokus på de bulgariska judarnas historia i och med utställningen *Att göra skillnad – att rädda liv!* I anslutning till förintelsens minnesdag den 27 januari arrangerade Kulturen evenemang kring temat. Utställningen var i grunden en produktion av Bulgariska Utrikesdepartementets kulturavdelning i samarbete med Centrum för Judiska studier vid Sofias universitet St. Kliment Ohridski, Bulgarien. Den översattes till svenska särskilt för Kulturen och visades i flera europeiska huvudstäder innan den kom till Lund.¹⁰³ Nästkommande utställning med liknande tematik introduceras i maj 2015 under titeln *Krigsslutet 1945*. Enligt hemsidan ska utställningen ”i ord och bild återge några minnesfragment från tiden då krig förbyttes mot fred.”¹⁰⁴

Enligt kulturmiljöchef Conny Johansson Hervén har projekt likt dessa ofta initierats av personal på Kulturen. Förra museichefen Margareta Allin visade ett personligt intresse i att skapa utställningen *Att överleva – Röster från Ravensbrück* till minne av förintelsen. Samtidigt som initiativet till utställningen togs pågick en större diskussion inom museivärlden på 90-talet gällande att museer bör ta upp svåra saker, lägger Conny Johansson Hervén till. Han nämner även att det på riksnivå fördes en diskussion om att upprätta ett större nationellt förintelsemuseum i Stockholm vid samma tidpunkt. Det rådde på många håll en konsensus att ta tillvara på det material som samlats in från de vita bussarna och att visa upp det publikt - ”*det här borde vi berätta om!*”¹⁰⁵

6. Analys och tolkning

Efter att ha genomfört fallstudien av Kulturen vill jag inledningsvis hävda att det finns stöd för att det hypotetiska antagandet stämmer, då undersökningen gett indikationer på tecken av europeisering av kulturarvet inom verksamheten. Vilka observationen och slutledningar som ligger till grund för antagandet reflekteras kring härnäst.

¹⁰² ”Romernas svenska kulturhistoria,” Kulturen, hämtad 10 maj, 2015, ”Världen på Kulturen,” Kulturen, hämtad 10 maj, 2015, <http://www.kulturen.com/utställningar/kommande-utställningar/varlden-pa-kulturen/>.

¹⁰³ ”Att överleva,” Kulturen, hämtad 10 maj, 2015, <http://www.kulturen.com/utställningar/urval-av-tidigare-utställningar/att-gora-skillnad-att-radda-liv/>

¹⁰⁴ ”Krigsslutet 1945,” Kulturen, hämtad 10 maj, 2015, <http://www.kulturen.com/utställningar/kommande-utställningar/krigsslutet-1945/>

¹⁰⁵ Conny Johansson Hervén, intervju, 10 april, 2015.

En aspekt av europeisering gäller som vi har sett riktlinjer som kommer från EU. Enligt intervjupersonerna är de europeiska målen inte något som uttalat eftersträvas. Trots det är man från ledningens sida medveten om att spår av dessa sannolikt går att återfinna i Kulturens verksamhetsplanering, sett till att Region Skånes regionplan är kopplade till de nationella målen vilka i sin tur står under inflytande av de Europeiska konventionerna. Hur man inom ledningen ser ett ökat allmänpolitiskt intresse för kulturarv som en ekonomisk tillgång för upplevelseindustrin går att jämföra med det faktum att turism är ett uppsatt prioriteringsområde på EU:s kulturpolitiska agenda. Calligaros teori om att kulturarvet blivit en värdefull ekonomisk resurs för Europa blir här en infallsvinkel som visar på länken mellan teori och verklighet.¹⁰⁶ Hit går också att dra en parallell till Frykman och Ehns tankar om hur vinstmöjligheter blivit drivande i regionernas marknadsföring av kulturarv och minnesmärken i konkurrensen om turister och om EU-medel.¹⁰⁷

De officiella rapporterna om EU:s kulturarvstrategi hänvisar till utbildning och verksamhet för unga som ytterligare prioriteringsområden för kulturarbetet. I likhet med detta lägger Kulturen stor vikt vid arbetet med målgruppen barn och unga i det täta samarbetet med skolverksamhet. Enligt museets informationsmaterial är historiebruk och källkritik något som tas upp under elevintegrerade visningar och workshops, och det uppmanas till att granska historiska källor med kritiska ögon. Museet kan här ses som en lärande, undervisande samhällsinstans som sitter på kunskap, en plats där kulturarv blir ett redskap för att lära ut om kritiskt tänkande och demokratiska värderingar. Intrycket av en bildningsintention stärks av mina observationer från den visuella analysen samt hur intervjupersonerna resonerar om frågor gällande pedagogik och kunskapsförmedling.

Som framkommer av den teoretiska diskussionen är deltagande, respekt för mänskliga rättigheter och ett skydd av minoriteters kulturer värderingar som företräds av EU. Utifrån ett sammantaget intryck av intervjuer och observationer går en samstämmighet mellan dessa och museets värdegrunder, visioner och mål att utläsa. Kulturens övergripande vision innefattar som tidigare nämnts tillgänglighet för alla, engagemang och delaktighet. Hänsyn till olika målgrupper och kulturer betonas som värderingar inom det didaktiska arbetet liksom att genusaspekten tas med i beaktning. Vidare återkommer mångfald och

¹⁰⁶ Calligaro, *Negotiating Europe: EU promotion of Europeanness since the 1950s*, 100.

¹⁰⁷ Jonas Frykman och Billy Ehn, red., *Minnesmärken: att tolka det förflutna och besvärja framtiden* (Stockholm: Carlsson, 2007), 48-49.

inkludering som centrala punkter på programmet - personalen är till synes mycket drivande i att omsätta mångfaldstanken i praktiken.

Baserat på ovanstående tolkning av Kulturens arbetssätt, går också likheter med EU:s strävan efter att främja pluralism, inkludering och tillgänglighet att urskilja. Att ge rum åt mångfald och kulturella olikheter, vilket devisen *Unity in Diversity* anspelar på, kan förvisso härledas till en allmän konsensus om tolerans och öppenhet i dagens samhällsdiskurs, varför det vore vilseledande att oreflekterat ställa EU:s ledord mot Kulturens visioner och hävda att sistnämnda står i direkt korrelation till den förra. För att återge Delanty och Rumfords teori, tyder accentueringen av mångfald på det faktum att dagens Europa präglas av ett ständigt flöde av multikulturalism, migration och mellanmännisklig interaktion.¹⁰⁸ Som en följd av detta finns medvetenheten om mångfalden närvarande hos aktörer på alla nivåer i Europa, på ett institutionellt plan liksom hos lokalt förankrade verksamheter. Av fallstudien att döma pekar flera av Kulturens värdegrunder och visioner i samma riktning som de europeiska värdena, varför det trots allt finns anledning att poängtera de gemensamma nämnare som förefallit mig tydliga.

Kulturens intresse av att medverka i EU-projekt är ljummet, avdelningschef för kulturmiljö Conny Johansson Hervén anser att dagens engagemang i nationella organisationer är större än det i europeiska kulturarvsnätverk. Trots att Kulturen i nuläget inte är drivande i att initiera gränsöverskridande projekt tycks en positiv syn på erfarenhetsutbyte råda. Samarbetet med universitet i Bulgarien i och med utställningen om de bulgariska judarnas historia, eller det faktum att det tas in utställningar från andra europeiska städer gällande minoritetsfrågor och motsvarande teman, kan trots allt ses som exempel på att verksamheten är del av det transnationella nätverkandet i Europa.

Som den etnologiska observationen visar, refererar flera utställningar till hur Sverige kommit i kontakt med världskultur och mottagit impulser från omvärlden. Att det gamla arbetssättet med samlingar och ämnesexpertis frångåtts till förmån för det moderna konceptet tematik, tycks ha öppnat upp för en flexibilitet där Kulturen kan knyta an till en bredare omvärldsdebatt. Museets sätt att lyfta fram sociala, globala och universella frågor kan sägas återspegla det mönster som förekommer i teorin om att europeisering utmärks av globalisering, social identitet och modernitet. Teorin betonar också att den kulturella

¹⁰⁸ Delanty och Rumford, *Rethinking Europe: social theory and the implications of europeanization*, 18.

europiseringprocessen inte är bunden till den klassiska nationalstatstanken utan snarare präglas av universella strömningar. Av Kulturens inslag av nya utställningsteman utläser jag tendensen att man försöker frångå betoning på nationen till förmån för en sammanlänkning mellan individ och ett större, universellt sammanhang. Å andra sidan tyder mina observationer på att det svenska, Sydsverige och den lokala orten fortfarande är tongivande för en stor del av historieskildringen runt omkring friluftsmuseidelen.

Som motvikt till ovanstående resonemang, ger intervjuerna en insyn i att det pedagogiska berättandet av friluftsmuseets byggnader flyttat fokus från specifika samhällsgrupper och klasser i svenska ståndssamhället, för att istället skildra det individbetonade. Jonas Frykmans idé om minnesmärken och kulturarv som verktyg för att resonera om mellanmänniska relationer och identitet¹⁰⁹ anser jag samstämmer med hur pedagogerna placerar personliga livsöden i berättelsen centrum. Det kontinuerliga arbetet med förnyelse och aktualisering av det historiska arvet går i linje med det teoretiska samtalet om hur kulturarv ständigt omkontextualiseras för att passa och spegla en modern samhällssyn.

Det framkommer att personalens initiativ och personliga intressen är bidragande till att aktuella samtidsfrågor vävs in i programmet. Utifrån teorin om den tredje dimensionen av europeisering, vilket berör det individuella reflekterandet och agerandet inom nya samhällsdiskurser och ett samspel mellan organisation och individ, kan man se hur museiverksamhetens program på liknande vis influeras ”underifrån” eller snarare ”inifrån”. En tolkning är att individens motiv att behandla frågor som resonerar om identitet och omvärld påverkar hur museivärldens berättelser och utställningar tar form.

Vidare går Kulturens levandegörande och dramatisering av kulturarvet genom traditionsfirande, visningar och arrangemang i linje med Peter Anderssons teori om att kulturarvsförvaltandet är lika mycket ett utövande, ett *performance* från kulturaktörernas sida som ett rent utställande.¹¹⁰ För att återkoppla till den problematik som föreligger i selektionen av föremål och ting, tycks intervjupersonerna vara högst medvetna om att det sker ett utväljande och en interpretation från museets sida, vilket ibland leder till utelämnande.

¹⁰⁹ Jonas Frykman, ”Motovun och tingens poesi” i Fönster mot Europa, red. Kjell Hansen och Karin Salomonsson (Lund: Studentlitteratur, 2001), 90.

¹¹⁰ Aronsson och Gradén, *Performing Nordic heritage: everyday practices and institutional culture*.

Orvar Löfgren påpekar att urvalet är en ofrånkomlig del av kulturmiljö-märkningen¹¹¹ och det tycks även vara intervjupersonernas uppfattning.

Undersökningen visar på att man arbetar aktivt med att nyansera historiebilden och inte endast vill återge en idyll, utan även lyfta fram mörka delar av historien. Av intervjupersonernas svar att döma försöker man i undervisningssyfte föra en dialog om komplexa ämnen såsom mänskliga rättigheter, trauma och krig. Hur exponeringen av det negativa europeiska minnet gestaltas behandlas i *Mediating memory in the museum* (2013) av Silke Arnold-de Simine. Här liknas museiinstitutionen vid ett samhällets medvetande som kommunicerar om våldsamma och mörka minnen av världskrig och förintelse. På så vis innehar museet en moralisk plikt i att låta människor konfronteras med det förflutna för att göra dem till bättre medborgare. Arnold-de Simine tar upp minnesgestaltningens olika effekter på besökaren. Autobiografisk berättelseteknik och exponering av personliga minnesföremål har visat sig framkalla känslor, empati och identifikation hos individen, en respons som leder till ett upplevt engagemang för det förflutna.¹¹² Som framkommer av fallstudiens visuella analys, lämnar utställningen *Att överleva – röster från Ravensbrück* ett emotionellt intryck likt det som beskrivs av Arnold-de Simine.

Trots att ingen jämförelse gjorts i huruvida Kulturens pedagoger tidigare arbetat med att framhäva ett positivt eller negativt arv, är det intressant att dra en parallell till hur kulturarv ses som ett redskap för att lära om det som hänt. Forskningen under de två senaste decennierna konstaterar att inkludering av det svåra och mörka historiska minnet är kännetecknande för den nya bilden av det gemensamma europeiska arvet. På Kulturen har jag funnit tecken en utveckling som gått i samma riktning, vilket museets inrättande av den permanenta utställningen om minnet från förintelsen är ett konkret exempel på. Initiativet till detta har ett omisskänneligt samband med trendbrottet som sköljde över Europa och inom EU under 90-talet, och utgör ett exempel på hur influenser från den europeiska samhällsdiskursen slår rot i en lokal kulturverksamhet.

¹¹¹ Löfgren, ”Ditt kulturarv är inte mitt”, 89.

¹¹² Silke, Arnold-de Simine, *Mediating memory in the museum: empathy, trauma, nostalgia*. (Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2013), 11-12.

7. Slutsats

Studien visar att det finns likheter och skillnader mellan den teoretiska diskursen om europeisering av kulturarvet och kulturarvsförvaltning praktiken. Den inledande teoretiska diskussionen har tagit fram övergripande koncept och idéer om vad europeisering av kulturarvet innebär. Sammantaget har tre dimensioner av europeiseringsprocessen konstaterats: en slags direktpåverkan i form av top-down-direktiv från EU, gränsöverskridande samverkan mellan medlemsländer och organisationer samt en bottom-up-orienterad process kopplat till individens agerande och reflektion av sin kulturella identitet till följd av den europeiska integrationen. Analysen av undersökningen som gjorts på Kulturen visar att tecken på dessa tre dimensioner, i mer eller mindre greppbara former, går att finna inom verksamheten. Därmed har min hypotetiska utgångspunkt kunnat bekräftas.

Trots att Kulturen enligt intervjupersonerna inte står under uttalat inflytande av EU:s kulturpolitiska direktiv är jämförelsen mellan regionens kulturpolitiska prioriteringar, Kulturens fokusområden och målen för EU:s kulturpolicy intressant såtillvida att en samstämmighet mellan olika prioriteringsområden, såsom tillgänglighet, delaktighet, fokus på barn och unga och främjandet av kulturell mångfald kan uttolkas. Region Skåne, vars kulturplan Kulturens målsättning riktar sig efter, ses här som länken till de nationella och europeiskt uppsatta kulturpolitiska målen. Därav kan slutsatsen dras att en indirekt påverkan från EU:s top-down-direktiv på museets verksamhetsplanering är sannolik.

Av analysen konstateras att tecken på hur EU:s tankegodts om demokratiska värden, respekt för mänskliga rättigheter, värnande av minoriteters kulturer och en allmän konsensus om inkludering och deltagande återspeglas i Kulturens visioner. Huruvida samstämmigheten är en fråga om museets egna initiativ eller har en faktisk korrelation med påverkan från EU är svårt att dra en definitiv slutledning om utan vidare uppföljning av beslutsfattande - däremot behöver inte det ena utesluta det andra.

Att dra en generell slutsats om Kulturens intresse för gränsöverskridande samarbete och deltagande i EU-projekt är utifrån tre intervjuer baserade på subjektiva uppfattningar svårt, i synnerhet då intervjupersonernas ansvarsområden huvudsakligen har annat fokus. En viss diskrepans mellan diskurs och praktik går dock att urskilja. Trots att intervjupersonerna uttryckt att man idag inte är särskilt aktiv i europeiska nätverk eller att det är något som prioriteras, tyder valen av specifika utställningsteman och återkommande samar-

beten med organisationer i andra europeiska länder på en europeisering i praktiken. Mycket tyder på att Kulturen tar intryck av en bredare omvärldsdiskurs och påverkas av såväl europeiska som globala strömningar, vilket ger återklang programutbudet och i dess gestaltning av kulturarvet. Museets implementerade av en utställning om förintelsens minne vid samma tidpunkt som en omfattande diskursförändring i 90-talets Europa ägde rum, statuerar ett konkret exempel på att den lokala verksamheten tar del av europeiska tankeströmmar.

Med utgångspunkt i teorin om en tredje dimension av europeiseringsprocessen, gällande hur individen påverkas av europeiseringen och resonerar om sin identitet, har jag pekat på att museipersonalens personliga initiativ spelar en viktig roll i att fånga upp komplexa och problematiska frågor i tiden. Detta har gett en intressant reflektion kring hur de enskilda aktörerna inverkar på hur kulturarvet presenteras och visas upp. Aktörens betydelsefulla roll i att skapa det sammanhang som föremålen, byggnaderna och berättelserna placeras i blir därmed tydlig. Sammantaget har observationen av individernas inflytande på museiverksamheten utgjort en mycket intressant iakttagelse av hur teorin om europeisering av kulturarvet utkristalliseras i praktiken.

En sammanfattande tanke är att europeiseringsprocessen inte endast går åt ett håll. Som medlemsland i EU och del av Europa är Sverige otvetydigt indraget i utvecklingen som sker. Samtidigt som impulser tas emot utifrån och ovanifrån, skickas impulser utåt och uppåt; mycket väl kan lokal minnes- och kulturarvsförvaltning likt Kulturen i Lund, regioners kulturplaner och svensk kulturpolitik anses vara delaktiga i att utforma den Europeiska diskursen. Likaså utgör det individuella aktörskapet på gräsrotsnivå en essentiell beståndsdel av det större sammanhanget, och blir i kommunikationen med omvärlden del i att påverka de samhälleliga normer och värderingar som återspeglas i vårt gemensamma kulturarv.

8. Förslag till vidare forskning

Då undersökningen av Kulturen fungerat som ett stickprov inom ett tämligen utforskat område lämnas stort utrymme till vidare forskning. Förslag på sådan forskning skulle kunna vara en noggrant utförd visuell analys av friluftsmuseet. En vidare undersökning av visningsupplägget kring utställningen *Att överleva - Röster från Ravensbrück* vore

intressant föremål för djupare analys. Genom intervjuer med andra referenser där andra typer av frågor berörs skulle en fördjupad undersökning om museets implementering av de nationella kulturpolitiska målen kunna genomföras. En ytterligare möjlig ingång vore att göra en studie av museets urvalsprocess av utställningar och föremål för att se hur detta korrelerar med den urvalsprocess som görs inom motsvarande museiverksamhet i annat europeiskt land.

10. Referenslista

Böcker

Alsayyad, Nezar, red. Consuming tradition, manufacturing heritage: global norms and urban forms in the age of tourism. London: Routledge, 2001.

Arnold-de Simine, Silke. Mediating memory in the museum: empathy, trauma, nostalgia. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2013.

Aronsson, Peter och Gradén, Lizette red. Performing Nordic heritage: everyday practices and institutional culture. Farnham: Ashgate, 2013.

Bell, Judith. Introduktion till forskningsmetodik. Lund: Studentlitteratursida, upplaga 4, 2006.

Calligaro, Oriane. Negotiating Europe: EU promotion of Europeanness since the 1950s. Pallgrave Macmillan, upplaga 1, 2013.

Delanty, Gerard och Rumford, Chris. Rethinking Europe: social theory and the implications of europeanization. New York: Routledge, upplaga 2, 2005.

Hansson, Kjell. ”Festivaler, platslighet och det nya Europa”. I Fönster mot Europa, red. Hansen, Kjell och Salomonsson, Karin. Lund: Studentlitteratur, 2001.

Kaijser, Lars och Öhlander, Magnus, red. Etnologiskt fältarbete. Lund: Studentlitteratur, upplaga 2, 2011.

Kaiser, Wolfram, Krankenhagen, Stefan och Poehls, Kerstin. Exhibiting Europe in Museums. Transnational Networks, Collections, Narratives, and Representations. Oxford, New York: Berghahn Books, 2014.

Kvale, Steinar och Brinkmann, Svend. Den kvalitativa forskningsintervjun. Lund: Studentlitteratur, upplaga 2, 2009.

Löfgren, Orvar. "Ditt kulturarv är inte mitt". I Kulturmiljø: mellem forskning og politisk praksis., red. Carlberg, Nicolai och Møller Chrstensen, Søren. Köpenhamn, Museum Tusulanums Forlag, 2003.

Molander, Joakim. Vetenskapsteoretiska grunder: historia och begrepp. Lund: Studentlitteratur, upplaga 2, 2003.

Sassatelli, Monica. Becoming Europeans: cultural identity and cultural policies. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2009.

Sverrirsson, Árni. "Visuell Metodik". I Handbok i kvalitativa metoder, red. Ahrne, Göran och Svensson, Peter. Malmö: Liber, första upplagan, 2011.

Frykman, Jonas. "Motovun och tingens poesi". I Fönster mot Europa, red. Hansen, Kjell och Salomonsson, Karin. Lund: Studentlitteratur, 2001.

Rapporter

Europeiska kommissionen. "Mapping of Cultural Heritage Action in European Union policies, programmes and activities," hämtad 15 maj, 2015, http://ec.europa.eu/culture/library/reports/2014-heritage-mapping_en.pdf

Europeiska kommissionen. "Report on the role of public arts and public institutions in the promotion of cultural diversity and intercultural dialogue," hämtad 15 maj, 2015, http://ec.europa.eu/culture/library/reports/201405-omc-diversity-dialogue_en.pdf

Elektroniska källor

Aronsson, Peter och Hillström, Magdalena, red. "Kulturarvets Dynamik. Det institutionaliserade kulturarvets förändringar". Tema Kultur och Samhälle, 2005, hämtad 20 april, 2015. <http://liu.diva-portal.org/smash/get/diva2:262115/FULLTEXT01.pdf>

Delanty, Gerard. The European Heritage from a Critical Cosmopolitan Perspective, "LSE 'Europe in Question' Diskussion Paper Series", London School of Economics, nr 19 (2010) hämtad 10 april, 2015,

<http://www.lse.ac.uk/europeanInstitute/LEQS/LEQSPaper19b.pdf>

Emmison, Michael och Smith, Philip. "Lived Visual Data: the Built Environment and its Uses". I *Researching the Visual*, SAGE Publications, upplaga 2, 2013, hämtad 16 maj, 2015 <http://www.uk.sagepub.com/books/Book237166/toc#tabview=toc>, 24-27.

Guest, Greg, M. MacQueen, Kathleen och E. Namey, Emily, red. *Applied Thematic Analysis*. SAGE Publications, 2012, hämtad 1 maj, 2015.
<http://srmo.sagepub.com.ludwig.lub.lu.se/view/applied-thematic-analysis/n1.xml>. 13-20.

Leggewie, Claus. "Seven circles of European memory," *Eurozine*, hämtad 20 april, 2015, <http://www.eurozine.com/articles/2010-12-20-leggewie-en.html>

Shore, Chris "Inventing Homo Europaeus. The Cultural Politics of European Integration," *Ethnologia Europea* 29:2 (1999), hämtad 22 maj, 2015, http://www.academia.edu/8245265/Inventing_Homo_Europaeus_The_cultural_politics_of_European_integration

Informationsbroschyrer

"Kulturen. Skolverksamhet. Upplev, lek, lär." (2015)

"Kulturen. Våren 2015 februari-april" (2015)

Webbsidor

Europa.eu. "(Anslutningskriterier) Köpenhamnskriterierna," hämtad 8 maj, 2015, http://europa.eu/legislation_summaries/glossary/accession_criteria_copenhagen_sv.htm

Europeiska kommissionen, "Ett EU som bygger på rättigheter och gemensamma värderingar," hämtad 8 maj, 2015, http://ec.europa.eu/archives/lisbon_treaty/glance/rights_values/index_sv.htm

Europeiska kommissionen. "Kultur, film och media. Europas kulturella mångfald i centrum," hämtad 10 maj, 2015, http://europa.eu/pol/pdf/flipbook/sv/culture_audiovisual_sv.pdf

Kulturen. ”Att överleva,” hämtad 10 maj, 2015,
<http://www.kulturen.com/utställningar/urval-av-tidigare-utställningar/att-gora-skillnad-att-radda-liv/>

Kulturen. ”Krigsslutet 1945,” Kulturen, hämtad 10 maj, 2015,
<http://www.kulturen.com/utställningar/kommande-utställningar/krigsslutet-1945/>

Kulturen. ”Romernas svenska kulturhistoria,” hämtad 10 maj, 2015, <http://www.kulturen.com/utställningar/urval-av-tidigare-utställningar/romernas-svenska-kulturhistoria/>

Kulturen. ”Visning av friluftsmuseets hus,” hämtad 10 april, 2015,
<http://www.kulturen.com/program-hogtider/kalendarium/evenemang/visning-av-friluftsmuseets-hus-12/>

Kulturen. ”Världen på Kulturen,” hämtad 10 maj, 2015,
<http://www.kulturen.com/utställningar/kommande-utställningar/varlden-pa-kulturen/>.

Kulturrådet. ”Kulturpolitiska mål,” hämtad 10 april, 2015,
http://www.kulturradet.se/sv/om-kulturradet/kulturpolitiska_mal/

Region Skåne. ”Regional kulturplan för Skåne,” hämtad 10 april, 2015,
<http://utveckling.skane.se/utvecklingsomraden/kulturutveckling/regional-kulturplan-for-skane1/>

Riksantikvarieämbetet. ”Kulturarv,” hämtat 10 april, 2015, <http://www.raa.se/kulturarvet/>

Muntliga referenser

Johansson Hervén, Conny. Intervju (möte). 10 april, 2015.

Lisberg Jensen, Johanna. Intervju (möte). 16 april, 2015.

Mandahl, Annika. Intervju (möte). 16 april, 2015.

Bilaga I

Underlag till deltagande etnologisk observation och visuell analys

- Vilken känsla ges besökaren av friluftsmuseets miljö?
- Hur upplevs den rumsliga aspekten, vilken typ av plats har museet skapat? Vilka budskap sänder de visuella gestaltningarna, dess placering, färg och form?
- Hur presenteras historien för besökaren, med symboler eller texter? Vilka tidsepoker förefaller viktiga?
- Vem står i berättelsens mitt, vem är aktör? Ur vems perspektiv skildras historien?
- Framhävs den lokala, regionala, nationella eller europeiska historien? Vilken utgångspunkt förefaller viktigast? Vävs omvärlden in i berättelserna?
- Berättas om en mörk eller idyllisk historia? Hur återspeglas detta de det visuella intrycken?
- Finns det utställningar eller tematik som refererar till en bredare kontext än det lokala och nationella, till Europa?

Bilaga II

Intervjuguide

1. Vilken är din roll och vad innefattar ditt arbetsområde på Kulturen?
2. Vilket är det främsta budskapet ni vill ge era besökare? Vilken syn har ni på kunskapsförmedling – vill ni lära besökarna något?
3. Vilken historia berättas, vem står i centrum för berättelsen?
4. Hur viktigt är aktualitet i ert arbete? Är det viktigt för museets ledning att hänga med i utvecklingen i museibranchen? Är man mån om att anknyta till aktuella samhällsfrågor?
5. Hur ser man på kulturarv som en potentiell ekonomisk resurs? Har intresset för den kommersiella verksamheten ökat eller minskat under de senaste åren?
6. Vilka kulturpolitiska mål tas hänsyn till i verksamhetsplaneringen? Vilka policydokument ligger till grund för Kulturens visioner?
7. Är Kulturen medlem i några nationella eller internationella nätverk? Hur ser deltagandet i EU-finansierade projekt ut? Vilka erfarenheter har man av att delta i sådana samarbeten?
8. Hämtar ni hämtat idéer och inspiration till era utställningar från museer i andra europeiska länder?
9. Refererar utställningarna till bredare kontext än det lokala eller regionala, till Europa? Eller snarare hela världen?
10. Vill Kulturen profilera sig som ett alltigenom sydsvenskt museum, ett nordiskt, eller ser ni er vara del av ett större europeiskt sammanhang
11. Vill man framhäva den europeiska dimensionen av det kulturarv man arbetar med i utställningarna eller andra typer av aktiviteter?
12. Tar utställningar och pedagogik upp både ett positivt och ett negativt/mörkt arv?
13. Utställningen *Att överleva - röster från Ravensbrück* står ut från övriga utställningar. Hur vävs den in i programmet? I vilken kontext sätts den?

Kommentar: Under intervjuerna betonades olika frågor beroende på intervjupersonens specifika verksamhets- och kunskapsområde.